

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ
 № 6 ԲԱՆՎՈՐԱԳՅՈՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՔԱՏՐՈՆ № 6

Պ. ՍՄԻՐՆՈՎ

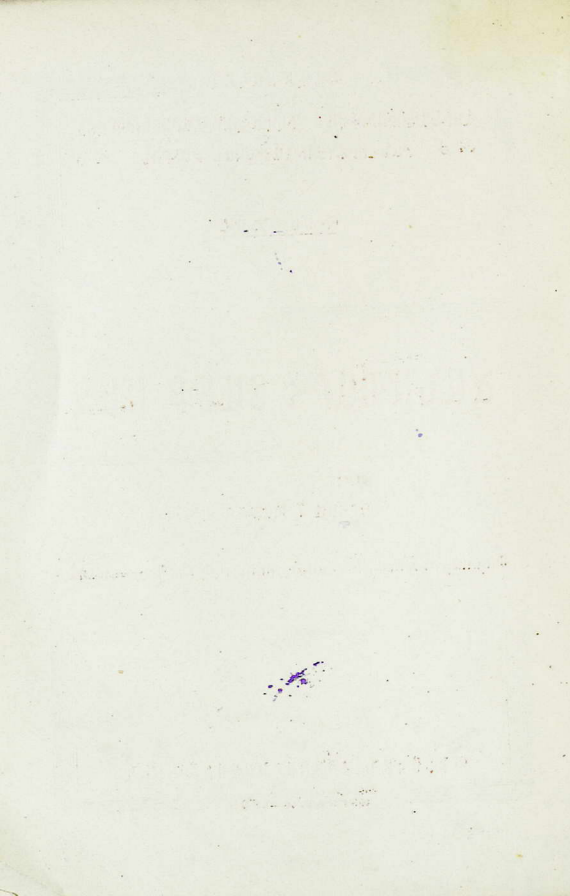
ՃԱՆԱՊԱՐՀ ՏՎԵՔ ՄԵԶ

ԴՐԱՄԱ 7 ՊԱՏԿԵՐՈՎ

Փոխադրւելուն Գ. Հախոբյանի յեւ Ն. Պետրոսյանի

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՂԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ—1929

882

Պ. ՍՄԻՐՆՈՎ

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ՏՎԵՔ ՄԵԶ

Դրամա 7 պատկերով

Փոխադրություն Գ. Հակոբյանի յեվ Հ. Պետրոսյանի

Հր. № 865. Գրառեպ վար № 1049 (բ): Տիրած 1500
Պետհրատի առաջին տպարան վարչապետում
Պատվեր № 256

Արագին ձոնում եմ բնդվող առ-
ծվիկներին յեւ իմ քոջը—պիտներ
Գլաւային

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ՈՀԱՆ.—Չքաղիւր գլուղացի:

ՄԱՐԱՆ.—Սրա կինը:

ՍԻՄՈՆ

ՅԵՐԵՄ

ԿԱՐԱՊԵՏ

ԱԶՈ

} Նրանց զավակները:

ՄԱՐՈՒՇ.—Յերեմի կինը:

ՆՈՒՆԻԿ.—Սիմոնի հարսնացուն:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—Գլուղացի աղա:

ՍՈՒՍԱՆ.—Սրա հարսնացուն:

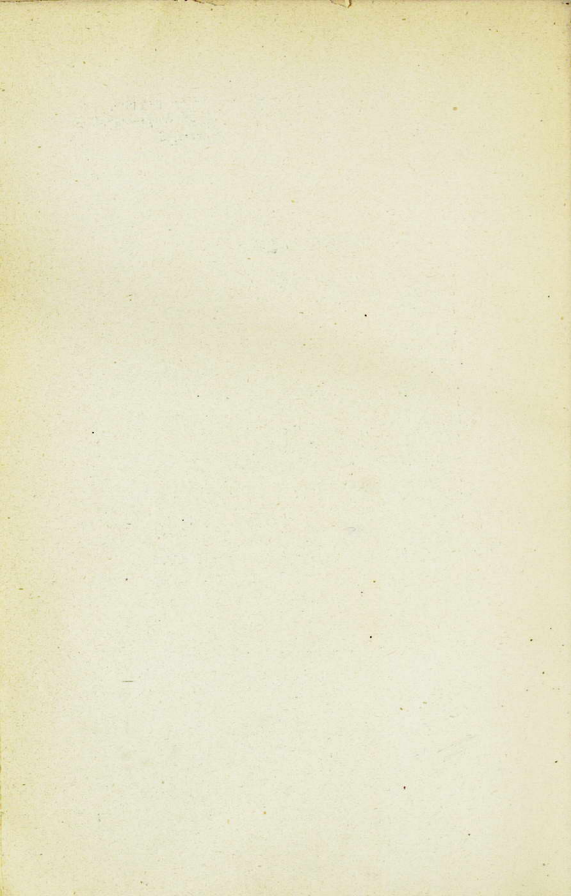
ԹԱՄԱՄ.—Մարանի ընկերուհին:

ԽԱԶՈ.—Գլուղի կուլակ:

ԳԱԼՈ.—Հարեան:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԻՆԵՐ.

Դեկտրացիան փոխվում ե միայն 7-րդ պատկերից:

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Ոհանի տունը. ամեն ինչ դառն աղքատութիւն եւ ցույց տալիս: Աջ անկյունում, բացի դարակին դրած ավետարանից, սաղմոսից ու նարեկից, պատին կախ եւ տված վերջին դատաստանի պատկերը: Յերկու դուռ. առաջինը դեպի աջ՝ խորթանոցն եւ տանում, յերկրորդը՝ բնմի խորքում, ընդհանուր մուտք: Բացի Այոյից ու Մարուշից՝ Ոհանի ընտանիքը հացի յեն նստած:

ՈՀԱՆ.—(Մերումու արտաքինով, կսավե վարտիով ու շապկով, մեջքը լարանով կապած, տեխնետով, նստած եւ սուփրի ծայրին, մի կողմի վրա յե նայում. մուսլի, բարկացած դեմքով՝ հաճախ շփոթվող, անոգնակաւ. յերբեմն հառաչում եւ ու ճնում):

ՄԱՐԱՆ.—(Արտաքինով մարդուց փոքրիկ յերիսաստաղ, բայց նույնպէս շատ աղփափկ հագնված, նստած եւ սուփրի մյուս ծայրին. լալիս եւ՝ արցունքները ծածուկ արեղով):

ՍԻՄՈՆ.—(Ձեռները ծալած, գլուխը կախ՝ նստած եւ սուփրի կողքը. մտախոն ու յսուր՝ նայում եւ ծնկներին. դեմքը դալուկ, նորոս):

ՅԵՐԵՄ.—(Սիմոնի կողքին նստած, հացի դուռումը ձեռքին՝ բանը կրծուֆրո եւ անում, երբ ինչ սակ փրցնալընում եւ՝ Դեմքը կոպիս ու չար, դառը ժպիտով):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(14—15 տարեկան, առողջակազմ պատանի, շարունակ բերանը բաց եւ ման գալիս՝ հոր շապիկը հագին, հոր գլխարկը գլխին ու կրոկը միտ տակնընդին, Դիւարկի մեջ յերկու գրեւիկ, վարունցից Կարապետ չի կտրվում: Կարապետ մեծ մասամբ ինքն-իրեն եւ խոսում, վարին բոլորն ընկեցացել են յեղայնեան եղ ուշադրություն չեն դարձնում: Կարապետ լեզվի տակ չի մնում ու փոխաբերն հասցնում եւ՝ Սակոյն, չնայած հարձակումներին, վարոնք յերբեմն հանդգնութեան են հասնում, նա խեղդ եւ ու լավ եւ հասկանում բանի յեղեղությունը: Նա խո-

րամանկ կերպով անում ե այն, ինչ վոր իրեն պեճք ե, վորի մասին վոչ վոճ վոչինչ գլխի չի բնկնում: Բայց նա ի բնի կոմիկ ե: Վարագուշքը բացվելիս, Կարապետը բոլորից հետու ծալապաշիկ նստած, գիրք ե կարդում: Մեծ պաուկայից հետո, գիրքը գլխարկը դնելով, բռնեցնում նակաշին շրպապացնելով, խանգարում ե սրտմաշուկ լուրջունը): Կարապետ: Հը: Բա Բնչ: Տատիկ նաղըլի պոչը բռնի, են ել՝ տակ ու ծեր: Հի, ես բոպելիս (Թանը հացի հետ կրծուծըռ ե անում):

ՅԵՐԵՄ.—Ը՛հ, ախմախ անասուն, թողնես՝ հա իրան-իրան խոսի: Սարսաղ: Ուրիշի վրա ել հաջում ա, թե ախմախ են...

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Մի որ դատեմ—որիս որ ուտեմ. ել Բնչ դարդ ունեմ (Գիրքը հանում ե ու յերգելով կարդում): Վա Կարապետը լիբը անգամ շվաքնում ե, ու մի ակնթարթում լազլազի չարդախի պես, հոտած տների տեղ քարաշին մեծ տներ են բուսնում՝ ինչպես անձրևից հետո սուսկեր: Հի, հի, հի, հի: Յալլա, շինարար: Ելի չորս անգամ շվաքնում ե Կարապետը, ու ես անգամ հնի նշուլն ել ե կորչում: Հրեղեն ձիու տեղ ավտոմոբիլներ ու արակոորներ են գալիս: Ու—հա ջան: Հի, հի, հի, Կարապետ, չլինի՞ եդ դու ելի: Թե դու ելի, հինգերորդ անգամ ել չշվաքնես, թե չե խրոմի կոշիկներդ ել կտարվես. դե. չես դրանց: (Շուտասեղանիկի պես): Ասում եր մի նախըջի—տոտոս կոշիկի սովոր չի: (Հեգնորեն) Ո՛հ ճ նախըջի, վա՛յ թե են ել ինձ պես իր որումը կոշիկ երես չի տեսել: (Հաստատուն) Հալլաթ: Հը՛մ... (Դառնալով սուխրա նստածներին) Ե՛լ, քոս կատուներ:

ՅԵՐԵՄ.—Հետո:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Լավ չի՞—մտենք տեղներդ, թունիք կախեք վոտներըդ, քան թե իրար միս ուտեք: Կամ թե ճակատ-ճակտի շրպապացնեք, եդ ավելի հեշտ ե, ե՛ն աստվածը:

ՍԻՄՈՆ.—Ծիշտ ե, Կարապետ, դու ճիշտ ես ասում:

ՄԱՐԱՆ.—Դուք խոսողի գլուխը ծակ ա:

ՅԵՐԵՄ.—Ախմախներինը:

ՈՀԱՆ.—(Ձառացած) Լավ տեղը բերիք—իրանց պես ախմախներինը: Հլա խելքովներին թամաշա արեք: (Պաուզա):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Թագա բարով եկար... Սուս նստելն ել մի բան չի: Կռիվ-կռիվ՝ չես թամաշա:

ՅԵՐԵՄ.—(Ձեռքը ծնկանը զարկելով) Ձենըդ, հիմար, քո Բնչ գործն ա:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Մասնեմն այնպես եւ շարժում, կարծես զուռնա յե փշում)։ Տի-կո տի-կո բեր-գե-նի, տա-բա՛յ տի-կո բեր-գե-նի։ Հո- սլ։ Յերեմին կարգել են—ինքը ջաղցին ե լեղել։ (Հըր- հրում ե)։

ՅԵՐԵՄ.—(Ուղիղ դիմք ընդունելով) Հա դու մի կնոյ, տես լես քո գլխին սե ջաղաց կրեբեմ։ (Կարապետը հրհրաւով ու յե- յե՛ս՝ դեպի դուռն ե գնում)։

ՄԱՐԱՆ.—Անորի տղա անորան՝ երեսդ խա՛չ արա—չդիմտես։

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Հա, հա, հա, ուրախ եմ, արի տես, վոր մեջքս չի կռանում։

ՄԱՐԱՆ.—(Սիւնից) Սաղ դու լես անում. քո արածն ա, շուն շան տղա։

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Յերգելու յեղանակով) Ա՛—մե՛ն։

ՄԱՐԱՆ.—Կփոշմանեք, կփոշմանեք, նեով դավակներ, բայց ուշ կըլի։ սաղ-սաղ դժոխքի փաչ կըլեք։

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Զգվաւով) Թ՛քել եմ դժոխքի վրա (Թ՛ում ե)։ Հաղ- թութուհը մերն ե։ Ենպես չի, Սիմոն։

ՈՀԱՆ.—Դուք Ի՞նչ չեք հաղթի վոր։ Բարը՝ ձերը—պոպոքը՝ ձե- րը, իշխանութուհը՝ ձերը, իրավունքը՝ ձերը, ինչ ուղեք՝ են ել կանեք։ Ի՞նչ ե դալիս բերանս, հա։ Մեղա աստու։ (Աղորում ե)։

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Ջան, հայրիկ ջան, սուրբ Կարապետի դուլ հայրիկ, սերը քրիստոսի, դե մի Կարապետիդ առաջ ել ծուռը դիմ տեսնեմ։ (Հըրհրում ե ու յե-յե՛ս դեպի դուռը գնում)։

ՈՀԱՆ.—(Շարունակում ե աղորել) Դե լսվ ե, բոլ չեւիմ, գո՛ղ ա- վազակ. տամ հետադ—աչքերդ քոռանա։ Կտեսնես։ Մի խոսք եր՝ ասեցի։

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Մուղաթ կաց, փայլդ քիչ կըլի։

ՈՀԱՆ.—Ի-ի՛նչ։

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Կեղմ) Կգնամ, հայրիկ ջան, կգնամ (Պառնա)։

ՈՀԱՆ.—(Առանց հասկանալու) Ա՛յ եղպես, հա. կկազդես՝ կուտես։ (Ծխում ե)։

ՄԱՐԱՆ.—(Աղորք անելով, սուրբից ամանները հավաքում ու գնում ե դիպի աջ)։

ՍԻՄՈՆ.—(Կանգնելով տեղում)։ Հայրիկ։

ՅԵՐԵՄ.—(Կրակ կտրածի պես բռնելով կոպաբար) Ի՞նչ ես ասում, հայրիկին Ի՞նչ պըտի ասես։

ՍԻՄՈՆ.—(Զարմացած) Ի՞նչ պատահեց, ե, ջանքմ։

ՅԵՐԵՄ.—Ե՛ն՝ վոր լիս, դո՛ւ, մեկելը, մեկելը մուգթախոռների նոքարը չե՛նք:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Հլա՛, հլա՛ կատուն ցնկնեկ է. թամաշ անենք: (Նրսում է դռան մոտ ու հետևում):

ՍԻՄՈՆ.—Եդ ի՞նչ է:

ՅԵՐԵՄ.—Ե՛ն, վոր դու կարմիր բանակում ավարա-սավարա ման գալը փիս սորվել էս: Ուշ ու միտքդ գիշեր-ցերեկ կանգ-մակերպություն, խը՛մբակներ, դասախոսություն, թիշատ-րոններն ու ջարուջանդամն ա: Համա վոր բանի վախտը գալիս ա, գիտաս թե գրողը հոգիդ առնում ա:

ՍԻՄՈՆ.—Լսի՛ր, Յերեմ:

ՅԵՐԵՄ.—Շուտե՛ւց եմ լսել:

ՍԻՄՈՆ.—Լսվ, լսվ:

ՅԵՐԵՄ.—Հը՛, չեցիր սպասում:

ՍԻՄՈՆ.—Ինչե՛ւ չե վոր: Ենքան եկ զարմանալու չի: Քեզնից ինչ ասես՝ սպասելու չե: Ա՛խ:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Բարձրաձայն) Դե չա՛լա, կոիվ-կոիվ՝ լիս թամաշա:

ՍԻՄՈՆ.—Եդ դու լիս եղպես ասում, վոր գիշեր-ցերեկ ավարա-սավարա ման ես գալիս:

ՅԵՐԵՄ.—Հայրիկ, ես ձեռիս մջիցն ա եկել. սավարա-սավարա ման եմ եկե, ըստուց դեն ել պլտի ման դամ: Ա՛յ, եղպես, քավթառ սատանա, եղպես ել իմացի՛ր, վոր քանի Սիմոնի վտար մեր տնից չի կտրվել, լիս մատա մոխրի տվող չեմ:

ՈՀԱՆ.—Հորներդ ա՛հ մի տաք, բա՛լամ, չեք դորանա:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Կարապետին ել:

ՈՀԱՆ.—Գնամ թառմին պառկեմ ու ոճորքը թքեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Առաջ պառկում է մեջքի վրա) Յես ել կտրանը կը պառկեմ: Թքեմ լերկի՛նքը, պրծավ-գնաց: (Թխում է):

ՅԵՐԵՄ.—(Չարացած ու ծաղրելով): Բոլորս ել պառկենք ու նա-նիկ անենք: Իրեք որից հետո վոտնըներս փռենք, աչքը-ներս չռենք:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Ձեռքերով փորը ծեծում ու յեղգում է) Ձի խաղա կարմրաթշիկ, կխաղա կշտափորիկ, տըմբլա-տըմբլը, տըմ-բլա-տըմբլը: (Առաջ վեր է բռնում) Թո՛ւ-հա, գրողի մտեն եթա, մոռացել եմ: Հայրիկ, լիս գնացի, դու հետևիցս կհաս-նես: (Գնում է):

ՈՀԱՆ.—Կայնի՛ մի տեղ եթանք, չըռզըկված (Դեպի դուռն է գնում):

ՍԻՄՈՆ.—Հայրիկ, հետդ բան ունեմ:

ՈՀԱՆ.—(Ձեռքը քափափախելով) Ինչ վոր պըտի ասես՝ իմանում եմ. լիս վոչ հարսանիք անող եմ, վոչ ել որհնութլուն տվող: Վոնց բրդեկ ես, գնահ ենպես ել կեր:

ՍԻՄՈՆ.—Յես ուրիշ բան ելի ուղում ասել, բայց վոր մերս ասել ե, արի եդ խոսենք: Ի՞նչ, մեկը ձեզ բավական չի: Յերեմը ձեր խոսքով ե կարգվի: Բաշլղով աղջիկ ե առել: Հայրիկ, լիս գիտեմ, վոր դու մորեցս ավելի լավ ես հասկանում:

ՈՀԱՆ.—Գլուխս մի լեղի, լիս երեխա չեմ, մազս սիպակացրել եմ, ամա դու հլա... Բան ե գտել, թուլա ավազակ: Բերում ես՝ լեմ. ջահնամը կրերես: Բայց չըլնեմ չիմանամ ել իմ տունը վորտ գցես հա՛ (Դուրս ե գնում, դուռն ամուր երկակացնելով):

ՅԵՐԵՄ.—(Չարացած ու ծողբելով): Եդ Յերեմին ես ասում, հա՛: Բաշլղը փորդ չի ցավացնի: Ինչքան ծախս ու մխս կա, սաղ հանել ա, ամա դու քո եդ հոտած մուռտառ խապաթով սաղ տունն իրար գլխով կտաք:

ՍԻՄՈՆ.—Մնա ե, դու գիտես, վոր լիս վոչ տերտերի մոտ գնացողն եմ, վոչ ել հարսանիք անողը:

ՅԵՐԵՄ.—Կարգվելս վժրն ա, շունը պոչը պտտի, աղքատի բերնի կգիպի: Դու ինձ տչք մի տա, լիս անխելքութլուն արի: Ախ վա՛խ, ախ վա՛խ: Թե՛, մտքիդ դրել ես բաժանվես: Հանգիստ չես կենում, բաժանվեցեք, բաժանվեցեք,—լիս իմ բաժինը կառնեմ, աստված ինձ հետ: Գիշեր ցերեկ կաշխատեմ, վորովհետե գիտեմ, վոր ինձ համար ե: Թե աշխատելուց ել բան գուրս չգա—կգողանամ, բա դո՛ւ:

ՍԻՄՈՆ.—Լսվ. բաժանվենք, բաժանվենք, բայց ի՞նչ բաժանենք: Բաժանվեցինք թե չե, պիտի գոնեգուռ ընկնենք:

ՅԵՐԵՄ.—Ե, կնկնեք. Ելի, ի՞նչ կա, վոր:

ՍԻՄՈՆ.—Ե՛հ... Ձեռքներս աշխատանք չի գալիս: Հողը լերես չի տալիս, մեկին լերկու հազիվ ե ձեռքներս գալիս: (Տախալացած): Յեղբայր, աչքերդ չորս արա, բոլորդ լսվ թամաշ արա, ապրուստից բան հասկացի. ի՞նչ, ես աշխարհը հո մենակ մերը չի: Սաղ աշխարհը ես մութ ու նեխած ճահճի մեջ գլահրա լծած գոմշի պես ալապուճիկ ե անում ու իրար խեղդում, իրար ձխլում: Բայց չիմանաս, թե աշխարհը վրներս փակ ե, դրան ել դուռ կա. լիս լավ գիտեմ, վոր մենք եդ դուռը կգտնենք: Որ ու գիշեր քուն ու դադար չունեմ: Իմ ուշ ու

միտքը, իմ ցափն ու հոգսը գլուղատնտեսական ընկերութ-
յուն կազմակերպելն է, նոր առու հանելն է, վոր եղջան
խամ հողերը վարվեն ու ցանվեն, ու բոլորն էլ հացի տեր
դառնան: Ինչ լավ, վոր դու քո աչքով ես տեսնում, Յերեմ.
հին առուն ջուր չի բերում, ու մեր հողերի կիսից ավելին
պապից-պապ խամ ու անտեր վեր է ընկած:

ՅԵՐԵՄ.—(Վառձես քե հավատում ե, ասում ե կատակով ու մեղմ):
Այ ջանըմ, դու ել դարտակ բան ես մտածում, ե'. բան գի-
տես—բան ասա: Մենակ դու ըլելի, ելի հա, բանը բանի
նման կըլի: Են ժամանակ մենք թագա լոնջի պես կկա-
նանչելինք, թե .չե.. (ւռում ե ու ցորից կոպիս կերպով): Ի՜նչ,
աչքակապութուն պտի անես, թե՛ թոխ ու թվանք վեր-
ցնես: Եդ նոմերը չի անց կենա: Թագա հավ ա ելե, երկթե
ձու լա ածում: Քնչալ ավարա: Վոր քոռնա ել, լես իմ ա-
սածի տերն եմ: (Արագ դուրս ե գնում):

(Նեսս ե մեցում Մարանը):

ՄԱՐԱՆ.—(Սիւսնիկն, վոր կանգնած մտածում ե): Այ վորդի, ան-
բալամ, դու արի քարը դողիցդ թափի ու մորդ ականջ արա,
են լաչառ Նունիկին մի առնի, թարկը տուր, նա աստվածն
ուրացել ա, անաստված ա, քեզ ել հետը ճամպից կհանի-
կփչացնի: Այ վորդի, լսի, լսի, մեծին լսողի վտոր քարին
չի առնի: Կասես թե են թառան Մաշոն պտի ըլի, վոր
խելճք, ասու գառը, հորով-մորով աղջիկ, հերը հարճատ:
Մի հասկացի, ե, համ դու կապրես, համ ել մեզ ձեռ կըռնես:

ՍԻՄՈՆ.—(Լուրջ): Դե, դու ել ձենդ կտրի, ե, քո դորձը չի:

ՄԱՐԱՆ.—(Նեղացած): Դե արի ու տղա ուզի. ամակ տամ, տղա
պահեմ, մեծացնեմ, վոր ետոր չկարենամ հետը խոսի՞ ու ինձ
ըսկի մոր տեղ ել չդնի, ուհ, ծծիս տաք կաթն աչքերդ բռնի:

ՍԻՄՈՆ.—Ա՛ռ քո տված մի կիլո կաթը, ուզում ես՝ եզուց գնամ
գլուղկոոպից առնեմ-բերեմ: Թե մերութուն ես անում՝ կար-
դին մերութուն արա, թե չե՝ վոնց դու լես որըդ աշխարքից
բեխարար անցկացրել, ենպես ել ուզում ես, վոր մենք անց-
կացնենք, եդ չես տեսնի:

ՄԱՐԱՆ.—Այ վորդի, լարաք խելքդ գլխիդ ա, թե՛ չե: Մերը հո
տղին թշնամի չի: Զե՛ վոր լես քո բախտավորութունն եմ
ուզում:

ՍԻՄՈՆ.—Բախտավորութուն եմ ուզում: Յես Նունիկին եմ սի-
րում, իսկ դու ուզում ես լերսուն տարեկան քլավթառ լա-
րուն կապես գլուխս:

ՄԱՐԱՆ.—Ե՛հ, վորդի Սիրած անեխն աղա մարդու բան ա, մեր ի՞նչ գործն ա եղպես բաներից: Յես ել ելի իմ հավատով սիրած արել, ամա գլխիս տալով լետ կալնացրին: Ենպես նշանեցին, վոր մինչև պսակի որը լես ու հալիվորն իրար երես հասանք:

ՍԻՄՈՆ.—(Ուսեր վեր բաշելով): Քեզնից բան չեմ հասկանում: Ի՞նչ, քո ասելով մենք ե՛լ պիտի քեզ պես քոռ մնանք:

ՄԱՐԱՆ.—Բա վճնց ես ասում: Բա ի՞նչ պտի անես, քանի վոր ասուղ զրած գիրքն ա ըղենց: Ուղում ա՛՛ վատ ել ըլի, պտի տանես: Ի՞նչ անենք. վոր ես աշխարհումս եմք: Ջրի պես գնացող բան եմք: Ա՛յ վորդի, ա՛յ բալամ, դու արի ու մեռնելդ միտդ գցի, վոր հոգի տալուց չղըղըռաս, ես դունչին կպրես կարասը չեթաս (Յույց տալով վերջին դաստասանի պատկեր): Ամա՛ն աստված, մարդու միտ ընկնելուց՝ միսը թափում ա: Ամա՛ն, վորդի փախիր, փախիր, եղ դժոխքի վառման կրակից:

ՍԻՄՈՆ.—Ձե, մերս, վոչ կվախենամ, վոչ ել բանի տեղ կգնեմ: Ի՞նչ դժոխք, ի՞նչ բան: Մեռար, պրծավ գնաց: Մարդ մի անգամ ե աշխար դալիս, իր ապրելու ձևը, իր ջանի զաղը պտի իմանա: Բա մենք եղ բանը գիտե՞նք: Բա ես ապրե՛լ ե, վոր մենք ապրում եմք: (Ձեռք բախանալով): Ա՛հ, ի՞նչ դատարկ խոսեմ, քամին տանի:

ՄԱՐԱՆ.—(Հանդիմանուրյամբ ու սպառնալով): Վոչ ասուղ գիրքն ես պահում, վոչ ծնողիդ խոսքն ես լսում, տես: Յես ու հալիվորը մինչև մաշ-գերեզման մեր թքածը չենք լիզի:

ՍԻՄՈՆ.—Մի լիզեք, լես լե՛րբ եմ ասել, վոր լիզեք: Լսո՛ւմ եք, դուք եմքան պտի անեք, մինչև վոր դանակն ոսկոռին հասցնեք:

ՄԱՐԱՆ.—Են անաստված ա, անեծքարերան ա, իմացմը, թե վոնց աղջիկ ա:

ՍԻՄՈՆ.—(Տախալով): Ախր մի հասկացի, ե, վոր դուք ել, ձեր որ ու աստվորն ել խավար ե. ու ձեր եղ ախ ու վախը, եղ լաց ու կոծը, ձեր աղի-արցունքը վոչ մեկին ել պետք չեն: Դրանք մեկ բոլորիս խեղդում, ճնշում են:

ՄԱՐԱՆ.—(Նարեկի Սիմոնի գլխին դնելով): Թո՛ղ մեա, վորդի, թո՛ղ մեա, վոր մի քիչ թեթևանաս:

ՍԻՄՈՆ.—(Առանց իմացալու, գլուխը բարձրացնում ե նարեկի վայր ե բնկնում), Ի-ի՞նչ:

- ՄԱՐԱՆ.**—(Լուսամուտին նայելով): Հրեն թաժամն ել ե դալիս: Իրար հետ գնանք Սառան բաջու մոտ: Նա թիպ չափող ա, ամեն բան իմանում ա:
- ՍԻՄՈՆ.**—(Հաստատուն): Սառան բաջու մոտ—դու վո՛չ տեսանես:
- ՄԱՐԱՆ.**—(Բարկացած): Բա վոր գնացի՞:
- ՍԻՄՈՆ.**—Գնա, ել դու իմ մերը չես: Իմացած լեզիր, վոր իմ ու Նաւնիկի արանքը չեք կարող քանդել:
- ՄԱՐԱՆ.**—Վոր եղպես ե, դու ել ինձ տղա չես, ճամպեն առաջի, գնա իմ տնից:
- ՍԻՄՈՆ.**—Յես չեմ ուզում ձեզ ես ջրհորի մեջ թողնել: Ա՛յ մեր, հասկացիր, լես քեզ սիրում եմ, ե, սիրում: (Փաքարվում ե): Մի գնա, մեղքից ես վախենում, ես մեղքը թող իմ ես վիզն ըլի, մի գնա: Ձե՛ վոր Սառան բաջին քեզ ալելի ճամպից կհանի: Մի գնա, ա՛յ մեր:
- ՄԱՐԱՆ.**—(Արցունքի աչեքին): Ինչ, ի՞նչ պատ ըլի վոր: Յես ուզում եմ քո հոգու ճարն անել ու կտեսնես, վոր կանեմ ել:
- ՍԻՄՈՆ.**—(Նկատում ե րնկած նարեկը: Վաճում հրում ե մի կողմի վրա): Ե՞ս վորտեղից եկալ:
- ՄԱՐԱՆ.**—(Իսկույն վերցնում ե: Թեվով սրբում ե: Համբուրում ե, մոտեցնում ե Սիմոնին): Մեղա աստու, մեղա աստու, համբուրա, համբուրա, բալբի պատիժդ չտա:
- ՍԻՄՈՆ.**—Լավ, վոր չգնաս, կհամբուրեմ:
- ՄԱՐԱՆ.**—(Տատնվելով): Թե ամեն ուր աստուն աղոթք անես ու նարեկի տաջ ծուռորդ դնե՞ս, չեմ գնա:
- ՍԻՄՈՆ.**—Կանեմ (Փաքարվում ե): Ձե՞ս գնա, չե՞:
- ՄԱՐԱՆ.**—Աման, աստված, մեղքերս ծանր են (Սիմոնին): Ի՞նչ անեմ. թող քո ասածն ըլի:
- ՍԻՄՈՆ.**—(Ուրախացած): Ե՛հ, շնորհակալ եմ, մայրիկ: (Թալմաք գետն ե մտնում):
- ԹԱՄԱՄ.**—Բարե ձեզ: Քա Մարան, շուտ արա, ուշանում ենք, ե, աղջի:
- ՍԻՄՈՆ.**—(Երիճաղելով): Գնում ես՝ մենակ գնա. մե՛ք ով, նա՛ ով:
- ԹԱՄԱՄ.**—Ե՛լ, գլխդ, աչքերդ լավ բաց արա, մեծարեիրանու-թենի թարկը տուր. քեզ նման եղպես մի աստու երեսեն թափածն ել կար, ենքան եղպես արավ, մինչև աստված գլխին տփեց, հիմի թևերի միսն ուտելով ա ման դալիս, գշեր-ցերեկ գլուխ դնելու տեղ չունի:
- ՍԻՄՈՆ.**—Վսնց թե՛ թևերի միսն ուտելով:

ԹԱՄԱՄ.—Ե՛նպես, ելի Գիշերը զնում ա դումը՝ տավարին դարման տալու, տեսնում ա, վոր գոմեշների արանքին մի սիպտկամորուք մարդ (խաչակնելում ե): Ծառա կըլիմ սուրը զորութենին—ասում են՝ Խաթունարխա սուրը նշանն եր,—կթում ու գալիս ա: Տղի աչքը սրբին առնելուն պես, սուրը ձեռաց մատը թափ ա տալիս վրեն, թե՛ ճամպիցդ լնտ դարձ, առավոտն ադ ու մատաղով իմ գոռն արի, թե չե՛ կկատողացնեմ, կզցեմ չոլերը: Տղեն ասում ա՝ դու ո՞վ ես վոր, մենք սուրը-մուրը չենք ճանաչում: Սուրը մոտենում ա ու ծառի պես կանգնում առաջը: «Դու բալեղիկ ես» —ասում ա:—Բալեղիկ եմ—ասում ա տղեն:—«Սուրը չե՛ս ճանաչում», —ու մեկ ել ա հարցնում:

ՍԻՄՈՆ.—(Ժպտալով): Հեռո՞:

ԹԱՄԱՄ.—Հեռո աներեկութք ելավ: Տղեն ուշաթափվում, վեր ա ընկնում: Հենց են որվանից ել ալսահարում, ընկնում ա քուչեքը: Գոմն ել դարտկվում, մնում ա անտեր, անտիրահան: Մինչև ես որ ել մարդ դարդանդով ա մոտիկ անցնում: Իմացմ-մոր (Մարտնիկ): Դու ինչ ես վարդապետի ծառի պես տեղդ վրավրտում: Շալըդ առ՝ եթանք:

ՄԱՐԱՆ.—(Կցկտու): Յեսիմ ե: Յես ել միտք եմ անում, թե ո՞վ ա իմանում՝ ենքան հեռու չմ—չերսուն վերստ կըլի:

ԹԱՄԱՄ.—(Տնազն անելով) Յեր-սուն վերստ: Հազար վերստ ել կեթաս, թե վոր սրտացավ մեր ես: Տղա կարգել ա, տղա բերել չի, վոր ձեռաց... Հարիբ անգամ ընկնում ես—ըլում, ելի տեղը չի գալիս: Ուր մնաց վոր նա մեր թալը չի, ամա ելի հենց...

ՄԱՐԱՆ.—Ի-ի՛նչ:

ԹԱՄԱՄ.—Քա բա երեկ իրիկուն լես քեզ չասի՞:

ՄԱՐԱՆ.—Վա՛յ, ֆողը գլխիս, ըտենց ել սճառ կըլի, չմրը ես ասել:

ԹԱՄԱՄ.—(Սիմոնին) Անկաջդ բաց պահի, քեզ ել ե հասնում. քեզ պես մեկն ել ելի բեյինն եր գցել՝ առանցի ծնողներին հարցնելու ես աղջկա հետեն եր ընկել, ե՛ն աղջկա, վերջն ել ընենց մի թողուն թավադի թուշ եկավ, վոր չորս որից հետո իր պես մի գորսաթմա բերեց:

ՄԱՐԱՆ.—(Յերեսը խաչակնելով) Մեղո՞ տասու, ըզենց ել բմն կըլի, ազապ աղջիկն ել երեխա բերի՞:

ԹԱՄԱՄ.—Բա հո սուտ չի՞: Քոմմեքն ել գիտենա չլա իրենց գիդի տերտերն ել գատիկի պատարադի սրը ժողովրդին ծանուցում արեց:

ՍԻՄՈՆ.—Այ մեր, սուտ ե, ահանջ մի անի, ե:

ԹԱՄԱՄ.—(Մարանիկ) Ասում եր՝ տատմերն ել տեսելա, թե ջանի կնկա պորտի բոլորը ռիտանասուն ռիտ միլլաթի չեզվով բալշովիկի փեշատ կա դրած:

ՄԱՐԱՆ.—Դձ չես իմանում, վճրդի, ինչ ուզում ես—արա. ամա պտի եթանք: (Շեշելով) Չգաս ել՝ մենակ կեթում, մենակ: Թամամ ջան, ես սհաթը (գնում ե դեպի աջ):

ԹԱՄԱՄ.—(Սիմոնիկ) Դո թողուն թավադն ել եդպես կըլի, միտդ պահի: Պորտի բոլորը փեշատած կըլի:

ՍԻՄՈՆ.—(Ձեռք քափահաղելով) Բձլ ա զավզազլամիշ ըլիս. կորի—ռադ ելի, քավթառ:

ԹԱՄԱՄ.—(Վախեցած յես յես գնալով) Հլա մեկ մոտ արի, քոնը տես, դող-աղազակ շան տղա:

ՍԻՄՈՆ.—(Խսկույն շուռ գալով՝ դեպի մուսֆի դուռն ե գնում. դեմ ու դեմ ներս են մեցում Աչուն ու Մարուտը, վեջինս յերեսան գրկից):

ԱՁՈ.—Ապեր, ձին ներս քաշես: Ելի եղ ինչ ա ելի:

ՍԻՄՈՆ.—(Լուռ դուռս ե գնում):

ՄԱՐՈՒՇ.—(Գնում ե դեպի աջ: Այդ բոպիյին կապոցը ձեռքին ներս ե մեցում Մարանիկ):

ՄԱՐԱՆ.—(Աչույից) Եկաք: Մարուշն եղ ինչ որն ա ընկել, աղջի, կասես կամից նոր արձակած կով ըլի:

ԱՁՈ.—Բժիշկն ասում ա, վոր Յերեմի վրա սուղը գանգաա տա:

ՄԱՐԱՆ.—Դոխտուրը շատ բան կասի, դու ահանջ անողն ասա: Հլա տես, ե, գրողի խեղդած չորս աչքանուն հլա տեսնում ես. սուղը գանգատ տա:

ԱՁՈ.—Յես ել եմ Մարուշին եդպես ասում. սուղը գանգատ տուր, պրծանք-գնաց:

ՄԱՐԱՆ.—Աղջի, դու հո սատանա չես: Եսպես ել ալամ կըլի, ել չես կարում մեկին ասես՝ աչքիդ վրա ունք կա: Յերեմը Նրա հալալ մարդն ա, հո են պատերի տակը շան պես պսասցող-նեբից չի վոր:

ԱՁՈ.—Հալալ—հարամ, են վախովա որենքները գնացին, վոր կնկան կատվի պես ծեծում ելին: Հլա մի բաց արա—տես. խեղճի ջանը սաղ կապուտ լեղակ ա ելի:

ՄԱՐԱՆ.—Ել բլբլացրա, ել:

ԱՁՈ.—Յերեմը ֆանդով ա, թպուռն ա տփում: Մարուշը լաց ա ըլում, լաց ա ըլում—մարդու բան չի ասում: (Թամամիկն նկատելով) Վահ, չես չեյի տեսել: Բարձով, ե, հորքուր Թամո:

ԹԱՄԱՄ.—Թամաշ հմ անում — մնում հմ շիվար: Աչք ու երեսիցդ
երևում ա, վոր դու ել, շան դանջդ, կոմունի համը տե-
սել ես:

ԱԶՈ.—Հա:

ԹԱՄԱՄ.—Ի՞նչ հա: Բա չես իմանում, վոր ինչքան կոտրած-
կպցրած՝ քոռ կապեկ հաժող բաներ կան, սաղ լավերի գլուխն
են կապում: (Մարանին) Արի եթանք:

ՄԱՐԱՆ.—(Շալը գլուխը գցելով) Քեյի: Աչո, արի, մեզ ճամբու
զցի:

(Աջից ներս ե մտնում Մարուքը):

ՄԱՐՈՒՇ.—(Սուվիից հացի կտորն առնելով՝ ծախում ե ու մտնով
դնում լացող յերկսայի բերանը, Լացակումած), Կեր, բալիկս,
կեր:

(Ներս ե մտնում Յերինը):

ՅԵՐԵՄ.—(Դուռն մոտից, կոպիտ) Հիվանդներն եկել են: Ի՞նչ ես
աչքերդ մզում, չըլի՞ բան-ման ե պատահել:

ՄԱՐՈՒՇ.—(Դառնուքով) Ի՞նչ լավ որիս վրա ուրախանամ:
Խեղճ քյորփիս հուր-հավիտյան սախտել ես:

ՅԵՐԵՄ.—Վճնց թե:

ՄԱՐՈՒՇ.—Բժիշկն ասում ե՝ երեխին կուղ դուրս կգա, հլա քո-
ռուխուռն ել ավելի:

ՅԵՐԵՄ.—Քոռուխուռն եր: Բա եղ վորտեղից:

ՄԱՐՈՒՇ.—Դու փիս ցավ ունես, քեզ պտի հիվանդանոց տանեն:

ՅԵՐԵՄ.—Բերնովդ խոսի, փիս ցավս վճրն ա:

ՄԱՐՈՒՇ.—Փիս ցավը չես իմանում:

ՅԵՐԵՄ.—(Տնագն աճելով) Փիս ցավ. լավ ցավ ե՞լ կա: Բա դու,
լավ ցավ ես:

ՄԱՐՈՒՇ.—Սուսանակ ես, ելի:

ՅԵՐԵՄ.—Հաջի, շան պես հաջի: (Պառլա) Ել բան մնաց:

ՄԱՐՈՒՇ.—Բոլ չի՞ (Պառլա): Բժիշկն ասում ա՝ երեխով ես:

ՅԵՐԵՄ.—(Ռեսինն զնդակի պես մոտ քոչելով) Ելի: Հո չե՞ս կատղել:

ՄԱՐՈՒՇ.—(Վախեցած) Բա չես ինչ հմ արե...

ՅԵՐԵՄ.—Են, վոր դու կատվի ջինս ես. հլա երկու տարին չթա-
մամած՝ իրեքը բերել ես, հինգ տարուց հետո, ո՞վ ա իմա-
նում, սաղ դուժին լանդուլավազ դուրս հանես: Մի աման-
չի, ամանչի, գետինը մտի:

ՄԱՐՈՒՇ.—(Ուզում ե բան առել, բայց չի կարողանում, լուռ գնում
ե դեպի աջ):

ՅԵՐԵՄ.—(Ձեռքից բռնելով) *Կանչի, դեղնած պղինձ: Հլա ասա տե-
նամ: Կարող ես՝ մի-երկու անգամ ել ջուխտ-ջուխտ բերես:*
(Բռունցքով խփում է Մարութի փորին):

ՄԱՐՈՒՇ.—(Մուկն չոգելով) *Յերեմ, մի տա, տեա, թե չե ելի չեմ
կարա տեղ հասնի, ճամպին կգցեմ:*

ՅԵՐԵՄ.—(Այս ու այն կողմ է վազվզում, վայրենաբար ու նուսա-
հաս): *Եսպես ել բան կլլի: Վերջն ինձ սաղ-սաղ գերեզ-
ման կգնի: Հը՛, դանջը՛դ (Ուզում է նորից խփել):*

(Առագ ներս է մտնում Սիմոնը):

ՍԻՄՈՆ.—(Յերեմին քափով յետ է մղում, Մարութին ձեռքից բռ-
նում-կանգնեցնում է) *Ա՛յ, թե ինչ պիտի ասեմ, Մարութ: Յես
հսոր գործկոմում բանը գլուխ եմ բերել—ավել անողի տե-
ղը քոնն ե: (Յերեմին) Քեզ համար ել—ճաղերի հետեն եմ
տեղ գտել:*

ՅԵՐԵՄ.—(Ցախի կտոր վերցնելով) *Ճաղերի հետեը՞, հա՛, հա՛:
(Ձեռքը քափահաբելով):*

ՍԻՄՈՆ.—(Բղավում է լուսամուտից) *Մուկսւնչ, շուտ արա, հասի,
Յերեմը կատղել ե:*

ՄԱՐՈՒՇ.—(Կանգնում է Յերեմի ու Սիմոնի արանքը):

(Ներս է վազում Մուկուշը):

ՄՈՒԿՈՒՉ.—(Յերեմին) *Դու ելի՛. ցախի կտորը տալի՞ս ես, թե չե:*

ՅԵՐԵՄ.—(Ձեռքը քափահաբելով) *Մոտ չգաս, թե չե կտամ՝ կսատ-
կես:*

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐՆ ԱՐԱԳ ԻՋՆՈՒՄ Ե

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

(Բեմի յետմիջ գալիս ե Յերեմի կողիս ձայնը. « Ե, Ե, Ե...
Դեղացիին եթ կորցրել ե... Ե, Ե, Ե »)

ՅԵՐԵՄ.—(Ներս ե մեկում, ցնցոսիներով փարարած յերեսան ձեռ-
քին, խոսում ե դանդաղ ու ծորացնելով): *Բալիկս, Սեթիկս,
Սեթմեթիկս, ինչի՞ համար աշխարհ էկար: Յերեսան ավելի
ուժեղ ե լաց լինում*) *Խեղճ երեխես ել ա քոսարախոտութենն
իմանում: Իմանում ա, իմանում: Դե սատկում ես—սատկի, Էլի,
թուրա, քո որ ու ասովորն ինչ պտի ըլի: Մեջքդ՝ կուզիկ,
քիթդ՝ պնչատ, վոռներդ՝ իլիկ: (Խփելով) Ջհնդ: Ի՞նչ ես
ծիծա կծում: Սպասի լես... (Խուլ, նուսահալ): Ջուր ա, դու
մեզ երեխա ըողը չես: (Դուռն ու լուսամուտը բաց ե անում
ու յերեսայի ցնցոսիները հետ տանելով՝ վայրենաբար ու չա-
րացած): Թող քամին տա, ես մեղք ու պատիժն ուրե անի:*
(Դիմ կարդալով ներս ե մեկում Կարապետը):

ՅԵՐԵՄ.—(Նկատելով, արագ գնում ե ուրիշ կողմի վրա յեւ աշխա-
տում ե՝ մեղմ) *Հը, տը, տը, տը: Ֆնանո, նանո, բոլիկս,
նանո: (Կարապետին) Ի՞նչ, դու իմացար, թե լես ընենց ա-
րբ: Յես ճանճերն ի քշում, անտերներն երեխին կերան:*

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Իբր քե չի լսում, շարունակում ե կարդալ):

ՅԵՐԵՄ.—(Պառկայից հետո): *Ելի՛նդ անտեր պապըտիչը ձեռդ ա-
ռա:*

ԿԱՐԱՊԵՏ.—*Ի՞նչ ես ասում, աղջիկ Շահո, քիթ ու մոռեթդ ջար-
դող չկա, կատգիլ ես:*

ՅԵՐԵՄ.—*Խի: Ի՞նչ եմ արե, վոր իմ քիթ ու մոռեթը ջարդեն:*

ԿԱՐԱՊԵՏ.—*Բա Սեթիկի կուզն ռւմ արածն ե: Խի՞ չես երեխին
մորը տալիս:*

ՅԵՐԵՄ.—*Կուզը հո լես չեմ շինել, Աստու տվածն ա:*

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Ականջ տանելով): *Գրքիցն ել լավ բան: Ուրախ, կա-
ս'ա մուրաղատու ծառ լինի, մարդու կյանք կանաչեցնում ե:*

ՅԵՐԵՄ.—Անտեր ֆնա կուզը: Մարդու ումբրի՝ հետ գնում, մարդու խախտառակ ա անում: Մեր հերը մեզ թնչ ա տվե, վոր Սեթիկին լիս թնչ տամ: (Չարացած, հուսափափ): Ախր ասա՝ տեսնամ, թնչ ա տվե, ե: (Մոռալ) Փալասի կտորից շինած աղբատի տուրիկից բացի թնչ ա թողել, վոր պցում ես վրդդ: Այ, անդուտքն բսենց կըլի հո: Դու հլա—կո՛ւղ, հա կուղ՝ առել-անցել ես:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Ապշած նայում է Յերեմին):

ՅԵՐԵՄ.—Թե չես ուզում վրդդ առնել: (Գնում է անկյունը՝ յերեսային վաքաքելու):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Չեմբեր Եարժելով) Յերեմը մեկ էր, լերկու դարձավ: Մեկի մարմնի վրայինը գլուխ է, մյուսինը՝ գինու գոգրա: Իսկի չես հասկանում, թե թնչ է: (Շարունակում է կարդալ):

ՅԵՐԵՄ.—(Քնած յերեսային անկյունը դնելով, հագալով ու առխտսելով՝ մեղմ) Կարապետ, Կարապետ:

ԿԱՐԱՊԵՏ — Հեռո՛:

ՅԵՐԵՄ.—(Չիմանալով, րե ինչի՛ց սկսի) Յես, մենք... Ուզո՞ւմ ես, արի, վոնց են ասում, դուզը սրտով խոսենք, լիս ել, ախպեր ջան, դու լել:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Երկուսով ել պողվոր ենք:

ՅԵՐԵՄ.—Լավ, թորկը տուր, Կարապետ ջան:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Նայելով նրա աչքերի մեջ ու գլուխն որոելով, լուրջ) Յերո, կասես քեզ մի բան պատահած ըլի:

ՅԵՐԵՄ.—(Յավալով) Կասես բերնիս խուփ են դրել, շունչս կտըրվում ա, չեմ կարողանում նափաս հանել: (Մոռալ) Վատ բաներ են մտքովս անցկենում, հալս խարար ա:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Մտնում է իսկից լուրջ) Յերո, հարկ ել կոխ տուր, հանգիստ կաց:

ՅԵՐԵՄ.—Թե չես ուզում եմ ել... բայց նրանք ձեռ չեն քաշում:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Թե դու, թե չես, երկուսով ել մի պտուղ չենք:

ՅԵՐԵՄ.—Պրծա՛ր: Այ, հենց դրա համար ել չես քեզ սիրում եմ, ամա թարս վախտս մոտ չգաս, թե չե՝ կողանեմ: (Ասես ինքն իրեն նարցնում է) Բա թնչ: (Պառկա) Տղան ել, Մարուշն ել, մեկել-մեկելներն ել (ցույց տալով կուրծքը), սաղ ել եստեղ են: Սաղ ել ափսոս են... Ամա... (Չայնը կտրում է) Կարապետ ջան: Մարդու չա-ասես, ես ել նոր ա պատահել: Կասես կնիկ եմ դարձել:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Ինչո՞ւ չես եզպես դարձել վոր:

ՅԵՐԵՄ.—Իսկի լիս էլ չեմ իմանում: (Պաուլոս) Մենակ մի բան.
մարդկանցից վախենում եմ, նրանք (ցույց տալով կուրծքը)
մտել են ետեղ ու ճխլված գորտի պես կը՛ռ-կըռ... (Խնձր
ժնշում է) Դիշերները չոլերն եմ ընկնում, շան ու գիլի պես
ոռնում եմ, Կարապետ ջան:

(Ներս և մտնում Խաչոն):

ԽԱՉՈ.—(Դուան մոտից) Ես ել մենք, Յերեմ բեկ: Բարձով, Կարա-
պետ (Կարապետի վրա): Մուլթախոն, ըղնց, հա՛, ուրեմն ել
չես ուզում բազափոք գաս, հա՛:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Ձե, չե, չե: Ես կատվի մազերն ինչու լի եսքան կոկ-
լիկ: Կուրծք կախել—պառկել ե կողքին (խեղում է) «Պաշոն
նստե ակամարներին ման կգա, ման կգա. Բայց Կարապե-
տը նրանցից չի, մտքիցդ կհանես»: (Խոսում է) Կարապե-
տին վորտեղ հեծնես, ենտեղ ել կիջնես:

ԽԱՉՈ.—Սնու մի հաջա, սոված շուն: Եզուց փոխանդ վոտներդ
կընկնի, ելի դու պտի գետին լիզելով դուռս գաս, դո՛ւ:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Բարկացած բռնում է):

ԽԱՉՈ.—Ի՞նչ ես թքում, կեղտոտ-հարամ: Սիմոնից բան ես սո-
վոր՞ել:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Ձենդ, Ջոզար: (Յերզում է).

Մեր կուլակ Խաչոն անդանակ մորթում, բան չասեք, բան
չասեք,

Անդանակ մորթում, սաղ-սաղ ե քերթում, քերթում ե,
քերթում...

Բայց լետի որը մոտ ե, հա... Բան չասեք, բան չասեք:

Պաշոն անփոխան կմնա, հլա դրան տես: Հա, հա, հա:

(Խոսում է) Հո, հո, հո, ինչ մաղալու բան կըլի, հա: Վզիդ
կդնեմ՝ (Յույց տալով իր վարսիքը) Սրա համար, ա՛յ, երկու
տարի բանես:

ԽԱՉՈ.—(Ձեռք բափամարելով) Ե՛լ, էլ, ճամպեղ ճանաչի:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Ձենդ Ջոզար, ձենդ, թե չե—քոնը կտենաս: (Խաչոն
ընկնում է նրա նետիկից ու շուտով վերադառնում):

ԽԱՉՈ.—(Պաուլոսից նետ) Յերեմ բեկ, ձերոնք ո՞ր են:

ՅԵՐԵՄ.—(Կուպիտ) Քեղնով՝ սե ջահնամն են:

ԽԱՉՈ.—Քո փորն ել կշտացավ, հա՛, նուսուրաթ. քեղ հետ մար-
դավարի լեն խոսում, իսկ դու տավարի պես ես անում:

ՅԵՐԵՄ.—(Նույնպես) Դե լավ, հա՛:

ԽԱՉՈ.—Ի՞նչ լավ հա. լիս հարկավոր բանի եմ եկել—մալըդ պարտ-
քի տեղ ոպիս անելու,—հասկացա՞ր:

ՅԵՐԵՄ.—Թքած վրեն:

ԽԱՉՈ.—Դու հլա կթքես: Յերբ վոր մի հատ կովդ քաշի տարա-
հն վախտը կթքես, հիմի հլա ինչ կա վոր:

ՅԵՐԵՄ.—(Ձեռքը քափահարում է) Յա դես կըլի, չա՛ դեն:

ԽԱՉՈ.—Դու չե՛լ Միմոնի կուսակցութեան կողմն—հն ավագակներէ
կողմն ես քաշում, հոմ:

ՅԵՐԵՄ.—(Մոռլ) Ինձ համար բոլորը մեկ է: (Աղետական յե-
ղանակով) Ողորմի հորդ, մի ստաքանի փող տաս, սիրտս
երվում ա, փոխարենը մի որ բանատեղ կգամ:

ԽԱՉՈ.—(Շիբը գրպանից հանելով) Շուտուց պտի եղպես ասելիք,
վոչ թե անպատվութուն անելիք: Խմի:

ՅԵՐԵՄ.—(Ուրախությունից ճեղիցը քոչելով՝ բաժակը մտնցնում է):

ԽԱՉՈ.—(Շեի բերանը բաց անելով) Միտող մի վախեցնի: Ասե՛լ
եմ, ելի կասեմ. ես բոլորի մեղքը Միմոնի վրէժն ա, ամա
դու, Յերեմ, ապրես, լսով ես անում, վոր մուլթախոտի հա-
մար չես աշխատում: (Լցնում է) Բա ձերթնք ուր են, ե:

ՅԵՐԵՄ.—Հերս ջրի տեղն ա, մերս՝ իրեք որ ա, վոր ուխտ ա
գնացել, մեր Մարուշն ել մտել ա գործկոմ՝ ազիլ անելու:

ԽԱՉՈ.—Աչքն: (Բաժակը լցնելով քափով խմում է ու շիբը մեկ-
նում) Խմի, քեզ անուշ:

ՅԵՐԵՄ.—Բոստան ա գնացել: (Վերցնում է, ձեռքերը դողում են.
ինչ վոր փրկարարում ու խմում է. շնորհակալությամբ անելով
վրան քափելով, բերանը չպղպցնելով ու շարունակեք լիզելով):

ԽԱՉՈ.—Միմոն:

ՅԵՐԵՄ.—Նուենիկի հետ գնացել ա գործկոմ:

ԽԱՉՈ.—Ստորագրելո՛ւ:

ՅԵՐԵՄ.—Ո՛վ ա իմանում, վաչ թե: Առավոտվանից բերել ասում
եյ՝ «Նուենիկ, հիմա մենք մեր ասածի տերն ենք»...

ԽԱՉՈ.—Ա՛հա: Հիտո՞, բա հողարածանութեան մասին բան չա-
սաց:

ՅԵՐԵՄ.—Նրա համար մեկ ա. հող ել ունի, ջաղաց ել ունի, կաղ-
մակերպութիւն ել, մեկել-մեկելն ել: Հլա ուրիշ բաներ ել,
իսկ լիս վոչ մի բանի տեր ել չեմ: Յես՝ լիս եմ, իմացածը
(Յեկ հանկարծ կոկորդավը մեկ սկսում է յերգել):

«Պաշտն խրիդ եր գնում,

Յերոն բոպիկ եր մնում»:

(Աչոն ներս է մտնում):

ԱՉՈ.—Յերեմ, քո խիղճը մեռնի, եդ ինչո՞ւ լիս խմում: Ինչի՞ցդ ես
արխելին:

ՅԵՐԵՄ. — Ե՛հ, տանը մնացած: (Նույնպես գետինը դուրեկով) Փո-
ղորիցս, արիւնդին եմ, Հուրիխանին ել կառնեմ: (Պառլաւ):
Մարտոշ, նստեղ արի, լիս հստեղ եմ... (Այնն ցերեմոնի սանոււ
ե դեպի աջ):

(Ներս ե մտնում Ոնանը):

ՈՀԱՆ. — (Խորը գլուխ տալով) Իմ գլխին. իմ լերեսին, դու բարով-
հաղար բարին ես եկել, իմ տուն ու տեղը քեզ փեշքաշ ա:
Դու ինձ բռնով լավութեն ես արել, ահա՛ քա իմ ահա՛ քա
վտոյ մեր տունը պիտի: Եղ վճար որիցն ա վճար քամին բերեց:

ԽԱՉՈ. — Հնդկոր, դու ախոս ես, քեզ մեղքս գալիս ա, ամա ել
Սիմոնի արածը չի թողնում, վոր պարտքդ լիս պցեմ: Չտա
ել, կովդ կտանեմ:

ՈՀԱՆ. — (Անգոր չոգում ե պաշի տակ):

ԽԱՉՈ. — Մի՛ կով ե: (Դուռն ե):

ՈՀԱՆ. — (Այս փաշով) Եղ մեկն ա:

ԽԱՉՈ. — Դո՛խար չունե՞ս:

ՈՀԱՆ. — (Այս փաշով) Չե: (Ու հանկարծ հաստատել կերպով վոսֆի
յե կանգնում) Կովը չեմ տա: Թող ել կրակեա՛ չեմ տա:
(Կծկվում ե ասես պաշտպանւթյուն ե վնասում) Նրա համար
վոր, վճար տամ: Իսկ աստու, ալ հարեաններ, ալ բարե-
կամներ, մի ճար արեք, իմ ուժող տալովն, մեկ ու ճար
ղըղըլը՛ ա: (Գլուխ տալով) Պարոն Խաչո, իմ աստվածը դու
լիս, ողնիր, աղատիր, ուզում ես՝ քանի սաղ եմ, տանով-
տեղով քեզ համար աղոթք անենք, թաք ըլի՛ աղատիր մեզ,
թե չե հողեց-հողի կորած ենք: (Խաչոն լուռ ե): Ուրեմն կո-
րանք:

ԽԱՉՈ. — Կորելը ձեզի տեղն ա: Հալիվոր, ես բոլորը քո անխել-
քութիւնից ա, կապը ձեռքիցդ բաց չթողնելի: Հենց ես-
պես ասենք. Սիմոնի արածն են ի՛նչ ա: Աշխարհն իրար
ա խառնում: Աչքը տնկել ա խալիխ մալին: Յես ամեն ժա-
մանակ քեզ ողնել եմ, բայց Սիմոնի արածներին համար — ծը:

ՈՀԱՆ. — Այ իմ աչքի լուս, բայց նրա վրա կարենում եմ: Ա՛խ:

ԽԱՉՈ. — Դե վոր չես կարում, չես, բայց չե՛ լավ մարդկանց ասածն
ել ա լիւր: (Այս ու այն կողմի նայելով): Ես իրիկուն արի՛
կիսոսենք: Եղ ամաղակին մի ճանի վերցնենք: (Ինչ վոր
փախում ե) Նրան կանչի գա, Աչոյին, ել հողը կանչի:

ՈՀԱՆ. — Աղջի, Աչո՛, շուտ արա, մի նստեղ արի:

(Այնն ներս ե մտնում):

ԱԶՈ. — Ի՞նչ ես ասում:

ՈՀԱՆ. — Կգնամս պարոն Պաշտենց տունը բան անելու:

ԱԶՈ. — Առանց ինձ ել չերկու քոժ, մի նոքար ունի:

ԽԱԶՈ. — Ահո, ասա տեսնեմ՝ հոժածը ես, թե չե՛: Բայց զուր տեղը
թամբալութուն մի անի:

ԱԶՈ. — Յես թամբալութունից պատուում եմ:

ՈՀԱՆ. — Բա, բա՛: (Աչոյի գլուխը շոյելով) Ենքան աշխատասերն
ա լո՛ւր:

ԱԶՈ. — (Կոպիտ) Հախի համար վոր դեմ չընկնես, երկու մարդու
բան կանեմ:

ԽԱԶՈ. — Հախի կողմից չեմ զրկի: Ե՛հ, հալիվոր, պարտքը հլա թող
մնա: Իրիկունը կգաս հա՛: Յես գնացի:

(Խաչուն դուրս ե գնում):

ՈՀԱՆ. — Դու հլա չովաշ, Աչո՛, չես քո միտը կպցեմ, հլա մի սարք
արա՛:

ԱԶՈ. — Ի՞նչ պտի գցես միտս:

ՈՀԱՆ. — Են, վոր լեզուդ հո՛ չեր լալանա, ասելիք—կգամ ելի, թե
վոր դու հակառակ չեցիր:

ԱԶՈ. — Հաշիվը մեկ չի՛:

ՈՀԱՆ. — (Տնոգն անելով): Դուրս ա գալիս, վոր չես հե՛շ, դու քե-
զի-քեզի չես գնում բանելու: Լի՛րբ անգգամ:

(Ներս ե մտնում Մարանը)

ՄԱՐԱՆ. — Բարե ձեզ: Ասու լողորմութենը հասել ա: (Նսում ե)
Ո՛հ, բեզբեկ եմ, ասում ի՛ ել չեմ հասնի:

ԱԶՈ. — Դու չել հավես ունե՞ս, եզ Ֆալչի Սառան-Մառանի մոտ ես
գնա՞նք:

ՄԱՐԱՆ. — Ձենդ կտրի, մեղ-խուզած: Հալիվոր: Դու չել, Աչոն ել
սգնեք: Բոլորը, բոլորը Նունիկին հակառակ են: Նրա իզ ու-
թողը մեր տունը չպտի մտնի: Սիմոնին չես եղպես ել պտի
ասեմ:

ՈՀԱՆ. — (Ձեռքը քափահալելով) Ուշացել ես: Առավոտվանից ե
բերել: Ասում ե՛ իմ կնիկն ա: Վախեցի, վոր մեզ տանից
դուրս չանեն:

ՄԱՐԱՆ. — (Մեկնեիցն տալով): Վա՛յ, իմ տունն աժրավ, հալիվո՛ւր,
ըտենց ել ըլելու չե: Սառան ըաջին ասում ա—անբախտու-
թեն՝ անբախտութենի լետեից, փորձանք՝ փորձանքի լետեից:
Ա՛խ, վա՛-ախ: (Ի՛նչ վար փափսում ե Ոհանին):

ԱԶՈ. — (Իկալի լուսամուտը) Կարապետ: (Կարապետի ձայնը՝ «Նա
եսեղ չի, յես եսեղ ե՛մ»)

ԱԶՈ.—*Երեխեն ձւր ա:*

(Կարապետի ձայնը: «Յերեմի'ց հարցում, ծիծ սվողն են եր: Յալա': Մեր մանդրները բոսան են գնում: Այ, նրանք: Եյ, մանդրուց»):

ԱԶՈ.—*Յերեմ, երեխեն ձւր ա: (Դնում է դեպի աջ ու Յերեմի հետ խօսույն վերադառնում է):*

ՅԵՐԵՄ.—(Աչքերը արեւոյ) *Ի՞նչ ա կորել, Սեթիկը: Են քնջում գրած ա, է: Քնած ա:*

ԱԶՈ.—(Անհանգստաբար փնտրում է ցնցոսիները): *Մեռել ա, մեռել ա, խեղդվել ա. —է, վա-ճի:*

ՄԱՐԱՆ.—(Ննկներին ե տալիս) *Տեսա՞ր, տեսա՞ր, տուտը բացվեց, կասես եղպես ել գրած ըլեկին: Կորանք: Մեր մեղքից: Մեր մեղքից:*

ՅԵՐԵՄ.—(Յերեմիային առնելով) *Ձե, չե: Սեթիկ, բալիկս: Ձեմ թողնի (Մեղմ) «Վու-ճւլ, վու-ուլ... նանիկ, (նանիկ արա»:* (Համբուրում է ու գնում է դեպի աջ):

(Ներս է մտնում Սիմոնն ու Նունիկը):

ՍԻՄՈՆ.—(Զգալով, վոր մի բան պատահել է, մեղմ ու կես-կատակով), *Մարիկն եկել է: Սառանը վճնց է: Լալիս էս: Ինչու համար: (Պառկա): Քուլքիկ, ճաշել եք: Մեղ ել հաց գիր: Շատ սոված ենք:*

ՈՀԱՆ.—(Վուպիս) *Ձեզ հաց չկա:*

ԱԶՈ.—*Ըսկի չե՝ առաջի որն ել ա մարդութեն արեք, հա:*

ՄԱՐԱՆ.—*Կորի, կորի աչքիցս, գորշիլի, կորի՛ ուղ ելի, երեսդ չտեսնեմ: (Նունիկին) Դու-լել, անտեր շուն-շան աղջիկ: Ռադ ելեք, աստու անեծքը թափի ձեր գլխին: Մեր տունը մի հարամեք: Հովիվոր, խոկի, թող կորչեն:*

ՍԻՄՈՆ.—*Այ մեր:*

ՆՈՒՆԻԿ.—(Բռնելով նրան, աղեսագիւն) *Սուս կաց: (Բռնի հետևից Յերեմի վայրենի աղաղակները: «Նեն-հե՞, ե-հե-հե՛լ», Հաճախ ծուրացնելով՝ «ե, ե-ե՛, ե-ե-ե՛, Յերեմի եք կորել ե՛, ե-ե-ե՛»):*

ՍԻՄՈՆ.—(Նայում է Նունիկին. սա վախեցած՝ կպել է իրենից: Սիմոնը գրկում է նրան):

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐՆ ԱՐԱԳ ԻՋՆՈՒՄ Ե՛

ՅԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

ՆՈՒՆԻԿ.—(Նստած կար եւ անում)

ՈՂԱՆ.—(Խմուր եւ հունցում):

ՄԱՐԱՆ.—(Հիվանդ անկողնում պառկած եւ, Նունիկին) Բնդ: Քո
երեսիդ արուռ հալա չկա, հլա տունս չմտած, պտի ցրթես:
Դու մեր սող տունն իրար գլխով տվիր: Բա ըսկի լսած
ու տեսած բան ա, վոր հալիվորն ինքն իր ձեռքով խմոր
հունցի:

ՈՂԱՆ.—Ձեռդ կտրի, պանա՞վ, հլա ուր էս, մեծ եղն ախոսին ա
գոռւմ:

ՄԱՐԱՆ.—Եհ, հալիվոր, սիրտս պատուվում ե:

ՈՂԱՆ.—Մենք հլա հեչ, ինչքան կնիկ կա, սաղ իրար ա խառ-
նել: Համա շատ չի կարա մանգղիլ կտրի: Մոտ ա, հա-հա,
մոտ, գլուղացիք գլխին ընենց սե «կինրաժին», սե «հալա-
սարութեն» բերեն վճր:

ՄԱՐԱՆ.—Մի քար կապեն վիզն ու գցեն ջուրը, վոր եղ շան
ծնունդի ֆոտն ել չգա:

(Կարապետը ներս ե մտնում):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Դուան մտից՝ հոր) Հայրիկը թթխմոր ա շին՞ում:

ՄԱՐԱՆ.—Կարապետ: Ֆրանգ: Աման, տիրամեր:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Յերգում ե): «Տիրամեր, հավարիս հասի»:

(Ներս ե մտնում Սիմոնը):

ՍԻՄՈՆ.—Հայրիկ, ելի դ՞ու յես խմորը հունց՞ում: Ինչ՞ու, եղ քո
գործն է:

ՈՂԱՆ.—(Մալրելով): Սրտացավին տես: (Կուպիս) Սրիկա, քո եղ
փշացածին սորվեցրու, սորվեցրու: (Կարապետին) Շուտ ա-
բա, արի ձեռների: ջուր ածա: (Գնում ե դեպի աջ):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Հետեվիցը գնալով, Ոհանի յեղանակով): Հերը յես ը-
կմ, ընձի բան սովրացնէն: (Բռունցքով խփում ե իր կրծ-

Բիւն)։ Յետ իմ հւմըրը քոռ ու փուշ անեմ, վոր վերջս ել հստեղ կաշնի։ Չեմով, բալամ, դու փուշ ես, անպետք ես։ (Գնում ե հոր յետնվից)։

ՆՈՒՆԻԿ.—Միմոն, դու անխելք ես, չեն ուզում, վոր չես անեմ թող չուզեն։ Մենակ մի բանը լավ չի, վոր նրանք անտեղի ինձ խալտառակում են։

ՄԱՐԱՆ.—(Չարացած)։ Հը՛, գանգատովի, գանգատովի, պիղծ փչացած։

ՍԻՄՈՆ.—Թարկը տո՛ւր, ալ մեր (Նունիկին) Սրանց ասածը բանի տեղ մի գնի։

ՄԱՐԱՆ.—(Անկողնից դուռն ե գալիս, պատը բռնելով՝ գնում ե խորանոց, խոսում ե արցունք աչքերի ու չարացած)։ Կորի, աչքիցս ուող ելի, ավազակ։ Բոլորիս, բոլորիս դու ծախեցիր։ Աստված քեզ լավ որ չի տա, չի։ Բալքի շան սատակ ըլեք։ Բալքի տենամ դուք անդուզքն իջնեք, հա՛, անիծված բալլըսկիներ։ (Գնում ե դեպի աջ)։

ՆՈՒՆԻԿ.—Ինչքան ել ղոխակալ մարդիկ են... Մարդ քանի ձեն չի անում, սուտ քասուկթուռն ե գնում, միտք ե անում, թե հին, փտած մարդիկ են,—խոսքը չվանի վրա չդնենք,—ելի չի ըլում ու չի ըլում, մարդու համբերութիւնն հատնում ե։

ՍԻՄՈՆ.—(Փառաքվելով)։ Պետք ե համբերել։ Շատը գնացել, քիչն ե մնացի։

ՆՈՒՆԻԿ.—Յետ իմ դարդը չեմ։ Մի հալելին առ—չերեսիդ նալի, տես թե ի՞նչ որն ես ընկել, կասես մեռել ես դարձել։

ՍԻՄՈՆ.—Յետ չերբեմն ենպես վատ եմ զգում, ինձնից վախենում եմ։

ՆՈՒՆԻԿ.—(Հուզված)։ Սիմոն։

ՍԻՄՈՆ.—(Հաստատուն)։ Թարկը տո՛ւր, դատարկ բան ե։ Դու ինձ հետ ես, չես կոտոր չեմ ընկնի։ Ասամ ատմի տուր, խեղդովի, թաք ըլի՛ նրանց ասածը մի արա։

ՆՈՒՆԻԿ.—(Համբուրելով)։ Դրա համար ել քեզ սիրել եմ։ (Կասակով) Գոթոթ ջան, մենք բա հո իրար չե՞նք խաբել։ Ա՛յ, մեր սերը, տեսնում ես, ելի։

ՍԻՄՈՆ.—Մեկ տեսար՝ մեղրից ել քաղցը ե՛, մեկ ել տեսար՝ թանից թթու չե։ (Փառաքվելով) Յեթե չես չիմանայի, վոր դու իմ ընկերն ու ոգնականն ես, դեռ չեյի կարգվի։

ՆՈՒՆԻԿ.—Գիտեմ։ Յետ ել քեզ պես։ Ու՛հ, քոթոթ ջան (Համբուրում ե)։

ՍԻՄՈՆ.—Ձեռ վախենում, վոր սերս սուտ դուրս գա:

ՆՈՒՆԻԿ.—Ձե, Սիմոն ջան:

ՍԻՄՈՆ.—Ուրեմն, դոչազ էս (Համբուրում ե) ե, բա վոր լեռ
երկու շարթից հետո երկման գնացի՝ առվի կամուրջները
շինելու համար երկաթ ու ցեմենտ բերելու ու հարուստ
աղջկա լետեղից ընկած, վոնց պտի անհո:

ՆՈՒՆԻԿ.—Պառավի, հա՛: Աչքովս ել տեսնեմ—չեմ հավատա:

(Ներս ե մտնում Կարապետի):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Դռան մոտից): Կարապետը մեջի միջով գնում եր,
դուրս եկավ հանդի մեջ ու մեկ ել են տեսնենք՝ չորս կող-
մից գալիքը վրա թափվեցին: Կարապետը թուով ցանկա-
պատի գլուխը, նստեց, մտիկ արեց ու մտքի լետե ընկավ:
Աչքերը չորս արած՝ տնողում ե հագլիվ-հագ... (Ավելի յե
մտնելում ու կամաց) Սիմոն, լեռ թագուն մտիկ արի, ֆալ-
չին ելի մալրիկի գլխին կարկտի պես պտպլտում եր: (Նու-
նիկին) Կինբաժին, դու լեկ իրկունը տանից դուրս չգաս:
Գլուղացիք կսպանեն:

ՍԻՄՈՆ.—Հիմա զգուշ կաց, գլուղացիք փոստդ վարման կճխտեն:

ՆՈՒՆԻԿ.—Ումնից իմացար: (Բեռի յետվից Յերեմի հաբաժն աղյուր):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Մեկ չի՞, թե ռեմից եմ իմացել: Քեզ տուում եմ՝ մի
գնա—մի գնա:

(Յերեմի ներս ե մտնում):

ՅԵՐԵՄ.—(Դռան մոտից): Ե՛: Սոված ախպրտանք, հլա վոր
սիրվեք, սիրվեք, աստված վերջը բարի անի:

(Ներս ե մտնում Ոհաննի):

ՆՈՒՆԻԿ.—(Սիմոնին ինչ-վոր փսխում ե, նրա ձեռքից բառում ե,
դուրս են գնում):

ՈՀԱՆ.—Հակո՛ւ: Ելի փորը կշտացավ: Աչքը մի գլուխ քուչին ա:

ՅԵՐԵՄ.—(Բորբոխելով): Պտի ուտեմ, պտի խմեմ, պտի ման
գամ, առաջ կսկծու, հիմի լիլ՝ ուրախությունից: Հա հա, հա:
Կասես ազատ արծիվ՝ ըլեմ: Մարուշի կապն ել վզիցս լետ
եմ արել, դեն գցել:

ՈՀԱՆ.—Վա՛նց թե՛ լետ ես արել:

ՅԵՐԵՄ.—Ենպես, հոժար կամքով բաժանվեցինք: Հա, հա, հա,
ստորագրություն տվի՝ վոր երեխա ծնվի, ամսական իրեք
ռուբլի տամ:

ՈՀԱՆ.—Վճրտեղից պտի տաս:

ՅԵՐԵՄ.—Տնախությունից: Տերը դու լես, իմ ի՛նչ գործն ե:

ՈՂԱՆ.—Թալանչի շուն-շան վորդիներ: Ձեր կաթը... Բոլորդ եւ
թալանչիներ եք: (Գնում ե: Կարապետը գնում ե Ոհանի յե-
տեւից):

ՅԵՐԵՄ.—Կորապետ, արի հասեղ:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Ռոդ ելի:

ՅԵՐԵՄ.—Արի—քեզ ասում հմ, չեմ կովի:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Կովել հս թե չե, քարը զլխիդ կտամ, կարաս կովի,
գել ու գազան (Դուռն ե գնում):

ՅԵՐԵՄ.—Եղպես, սպրիս: (Պառլա): Եղ Սիմոնը չի վոր .. Սի-
մոնին մի հատ շապաղանեմ, հերիք ե: Շունը շան թաթ չի
ծամում, ամա մենք—մարդիկ շնից ել փխ ենք: (Վայրե-
ցաբար) Վա՛ս ենք: (Ներս ե մտնում հաշտ):

ԽԱՉՈ.—(Դռան մոտից): Սը՛ս, ձեն չանես: Դու մենակ ես:

ՅԵՐԵՄ.—Մենակ հմ: Ելի բան սովորացնես, հա: (Աչքերի մեջ
նայելով ու ծանր լինելով): Վա՛նց հս ասում—Սիմոնին սախ-
տեմ, թե բանֆոքի անեմ:

ԽԱՉՈ.—Ի՞նչ ես հաջում:

ՅԵՐԵՄ.—Ախմախ չեմ—հասկանում հմ: Գիտեմ՝ վորացավդ ի՞նչ
ու: Գինն ասո ու բուռս դիր: Դե:

ԽԱՉՈ.—(Դեպի աջ նայելով, նստում ե սուփրի կաղբ, շիւր դնում
ե սուփրին): Յերեմ բեկ, խնդրեմ նստես: Բայց մի քիչ կա-
մաց:

ՅԵՐԵՄ.—Կակդես՝ կուտես, վաղուց պտի եղպես արած ըլիքի,
վոչ թե ուշանալի: (Շուրջը նայելով) Սիմոնը մտքին դրել
ա եղուց չե մյուս որը երեսն գնա, ուրեմն չպիտի աչքա-
թող անենք:

ԽԱՉՈ.—Բա, բա: (Ականջ ե դնում, արագ մտեցնում ե լուսամու-
տին): Գալիս են: Գնանք բակովն անցնենք բախչեն (Գնում
են դեպի աջ):

(Ներս են մտնում Կարապետն ու Մուկուչը):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Համոզելով): Մո՛կուչ, քարը գողցող թափի, արի
գնանք: Հիմա առաջվանը չի, չունեորենք պատիվ ունեն:
Խաչատուր Արովյանը 1000 վերստ գնաց, մենք 400 գնանք-
նա մենակ եր, իսկ մենք՝ չերկսով: Արի գնանք:

ՄՈՒԿՈՒՉ.—Ձե, զուր տեղը մի կանչի, չեմ գա:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Փչացած: Յես, լես: Սուսանից կարենեմ ես ձեռ
քաշի վճր:

ՄՈՒԿՈՒՉ.—Սիմոնը մեջտեղ չըլիւ, ձեռ քաշելը հեշտ եր:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Նա քեզ ինչ կարող է անել վոր:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—Նրան ել, Նունիկին ել վաչ թե սպանեն:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Հաստատուն): Դիտեմ, վոր կսպանեն: Ուզում ես,
վոր քեզ ել սպանեն, հա:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—Այո, չեթե բանն ենտեղը հասնի, թող մեկտեղ սպա-
նեն: Բայց թե, ո՞վ ումը, եզ դեռ ստոցի վրա չե գրված,
վարդաւառին կկարդանք: (Հուզվելով) Կարապետ: Չիինի
թե հանաք-հանաք թաղա առու հանենք: (Գրկում է) Այ
ջանում, ինչո՞ւ չես բարկանում, գնում ես—մենակ գնա:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Պահ, դե ասա՝ զարմացրիր, ելի՛ կգնամ, մենակ ել
կգնամ:

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

ԶՈՐՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Վարագույրը բացվելիս Մարանն աղօթք է անում: Բեմի յետևից գալիս է Կարապետի ծայնը: Նա յերգում է:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—«Տիկն տիկն, բերդենի, տարալ տիկն, բերդենի. խաչոյի գլուխը քաջալ է»: (Շարունակելով ձայնակցել, փողոցից գալիս է խաչոյի ձայնը. «Դու հլա մի սպասի, չես քողողելը փողոց լցնեմ, փորդ»): (Կարապետ դեպի լուսամուտը) Են մուտտառ տերտերակինն իմ արունը ծծեց:

ՄԱՐԱՆ.—(Աղոթքը շարունակելով): Կարապետ, շուն-շան տղա:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Նույն յեղանակով): Մայրիկ, Փայլու աղջիկ:

ՄԱՐԱՆ.—Վալ դու գետինը մտնես:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Նույնակալ): Այ, տենամ դու կարգով սովորես:

ՄԱՐԱՆ.—(Ձեռները վեր բարձրացնելով): Ով սուրբ Մարիամ մայր աստվածածին, իմ մեղավոր բերնով եմ խնդրում, հավարիս հասի:

(Ներս է մտնում խաչոյի):

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Նկատում է, բարձրանում է լուսամուտը: Բեմի յետևից յերգում է):

«Տերտերը ժամին ծունդը է դնում,
Խաչոն տերտերի տունն է գնում»:

ԽԱՉՈ.—Ի՞նչ սատանա բան ա, որը մի բան սարքում ա: Մայրիկ, լսում ես:

ՄԱՐԱՆ.—(Ցավակցությամբ): Բա չեմ լսում, լսում իմ:

ԽԱՉՈ.—Միշտ եզ փչացածը ժողովրդի մեջ խախտառակ է անում: Ցերեկը մենակ, իսկ դիշերները մե նախիր լանգ ու լավագ հավաքում ա գլխին ու ենպես են ձենները գլուխները գցում, վոր մազերդ բիզ-բիզ են ըլում—քիչ ա մնում՝ ինչ-քան նարեկ-մարեկ, ավետարան-մավետարան կա—մարդ տնից դուրս հանի:

ՄԱՐԱՆ.—(Ձեռքերը շարժելով): Ե՛սպես ել մի պոչը կտրած ֆը-
րանգ կըլի՝ բն: Թող հլա մի տուն գն, նրա աչքի լուսը
կհաննեմ: Իմ ումն ել վոր չաղթի, հալիվորին կաղաչեմ:
Մենք նրան կապի կրերենք:

ԽԱՉՈ.—(Ձեռքը քալիս հարկելով): Ավելի լավ է՝ նրա հետ մարդ
լող գնա, թե չէ՝ ես քանի որը լես նրա աղանջները քա-
շեցի, նա ալիկի կատղեց: (Առնուսակից վարսիկը հանելով ու
մեկնելով) Առ, թող ուրախութունով հագնի, բարով մաշի:
Կասես, թե Խաչոն ասում եր, վոր վրես չծիծաղա, մի շա-
պիկ վերադիր կստանա:

ՄԱՐԱՆ.—(Գլուխ տալով): Շնորհակալ եմ, Խաչո ջան, տե՛նա՝
նա մի ա քաշել եղ չեթիմ շունը:

ԽԱՉՈ.—Սե շանը, բալաք թուլին: Քեզ ասա, քեզ: Միթամ նրո
գլխինը բիշ ա, մի կողմից ել Սիմոնն ա սրում-սարքում:

ՄԱՐԱՆ.—(Յավակցուրյալ): Գիտեմ, գիտեմ, թողղը Սիմոնը՝
լաչառն ել մե գհից:

ԽԱՉՈ.—Իմ տեղ ով ըլեր, եղ իրեքի ձեռից հիմի սաղ-սաղ պատ-
ռել եր, ամա լես նրանցից չեմ: (Ձեռքով ծնկներն է ծեծում)
Տեսնենք՝ ռեմ մերը տղա կրերի: (Պառլա) Ձեզ հետ ելի
առաջվա պես կռիվ ե անո՞ւմ: Սիմոնն ե՛ր:

ՄԱՐԱՆ.—(Ձեռքը քալիս հարկելով): Ել մի ասա, թուր ու դանակ
ենք, թուր ու դանակ:

ԽԱՉՈ.—(Ձեռքերը շարժելով): Լնվ, լնվ: (Պառլա) Ե՛լ հե՛լ, բա
չե՛ս ասում, թե ինչի լես չեկել, հը՛:

ՄԱՐԱՆ.—Ի՞նչ իմանամ, ո՞վ քե դուրբան:

ԽԱՉՈ.—(Մտնում է խփելով Մարտի ուսին): Յես, պտուղներին,
ընենց, ելի... Յես... Կարճ ասած, լես ու Աչոն համարչա
համաձայնվել ենք:

ՄԱՐԱՆ.—(Ուրախացած): Բա ըղորդ ես ասում:

ԽԱՉՈ.—Բա սուտ եմ ասում, մնացել ա մենակ հարսանիքը:

ՄԱՐԱՆ.—(Խաչակցելով): Ասոված ձեզ կալեց կալ սեր տա:

ԽԱՉՈ.—Շնորհակալ եմ, զո՞քանչ:

ՄԱՐԱՆ.—Գիտե՛ս, լես ելի Աչոն կրակե շապիկ հագցրել, թե
գնա, հա գնա:

ԽԱՉՈ.—Մեկել եմ շնորհակալ: Քանի կարաս՝ աշխատի, լես քա-
նի սաղ եմ՝ չեմ մոռանա: Յես են մեկեխներից չեմ: Բարի
մարդ եմ:

ՄԱՐԱՆ.—Իե ասա աչքալուսանք ա, ելի, Խաչո ջան:

ԽԱՉՈ.—Մենակ մի բան, Սիմոնիցն եմ վախենում: Աչուի բելի-
նը պտի մտցնի, թե նա ծեր ա, տիրութիւնու հետ ա, ել ինչ
գիտեմ՝ ինչ:

ՄԱՐԱՆ.—Հլա թող մի ճնկորթ հանի, մենք նրա վրեն սե
կրերենք:

ԽԱՉՈ.—Աչուին կասես, թե են վոր տիրութիւնու և ուրիշ կնա-
նոնց հետ եր, են վախալը հարութիւն եր անում, ողորմած
հոգի կնկանը չեր սիրում:

ՄԱՐԱՆ.—Հալբաթ վոր, լավի տերը լավի լետեից չի ընկնի:

ԽԱՉՈ.—Ի՞նչ լավ, պառաջների, պառաջների: Աչոն, վոր շատ ա
իմ դուրն եկել, Յոնջի պես թաղացա: (Ձեռքի ավով նակա-
սիկն ցալով) Իսուն տարի տավրի լետեից եմ ման եկել, ի-
սուն տարի բոյորին քերթել, խարել եմ, գլխավորապես
ինձ—իմ հոգին: (Ուշի գալով) Ի՞նչ եմ ասում: Ականջ հա-
նես: Յես հենց ենպես: Յես ուրախութիւնից ինձ կորցրել
եմ: Հասկացար:

ՄԱՐԱՆ.—Հասկացա: Մենք բոլորս ել մարդ ենք, ելի:

ԽԱՉՈ.—(Պառազայից հետ): Մարդ ենք, ամա իշի տարթ ենք:
Եդ ա պատճառը, վոր շան պես ենք ապրում: Խոսքի ա-
սած՝ լես ել հոգի ունեմ, ամա դու արի, Սիմոնին ասա,
վոր իսկի բանի չի հավատում:

(Ներս ե մտնում Ոմանը):

ՈՀԱՆ.—(Գլուխ ցալով): Բարով, հազար բարի, իմ աչքի լուս:

ԽԱՉՈ.—Բարով, հալիվոր:

ՄԱՐԱՆ.—Խեբ ըլի՝ ըզհնց շուտ դարձար:

ՈՀԱՆ.—(Ձեռքը քալահաւելով): Տուր ու դմիոցն ընկավ:

ՄԱՐԱՆ.—Ելի: Քա ինչի՞ համար:

ՈՀԱՆ.—Խոսքը խոսքի լետեից: Յերեմը Սիմոնին մի հատ կպցը-
րեց, իշի պես մի հատ ել լես լետեից հասցրի ու թավալեց
գետին:

ԽԱՉՈ.—Տեղն ա, աթի:

ՈՀԱՆ.—Ելի ապրի Նունիկը, հավարին հասավ, թե չե՛ քիչ եր
մուտ մեղքի մեջ կորեւինք: (Նայում ե դեպի լուսաւոսը)
Տեսնում ես, հաղիվ ա գալիս, Յերեմը հետեանց նրան բզե-
լով ա բերում:

ՄԱՐԱՆ.—(Արցունքից աչքերին): Փորձանք փորձանքի լետեից, Սա-
րան բաջին վոնց ասեց, ընհնց ել դուրս ա գալիս, վնի,
վայ, վնի:

(Ներս եմ մտնում Նունիկն ու Սիմոնը. վերջինս գունատ ե,

- կազում ե, մագերը գզգզված են: Նունիկն ոգնում ե նրան: Մոտենում են ու նստում խսիրին):
- ՍԻՄՈՆ.** — (Պատւոյից հետո): *Ջժւր:* (Նունիկն ուզում ե ջուր տալ):
- ՄԱՐԱՆ.** — (Յեռ ե մղում): *Ուր ես հարած ձեռքերովդ մեջ ընկ- նում, առանց քեզ ել ավող կա:*
- ՆՈՒՆԻԿ.** — *Քավթնո, չարահոգի:*
- ՄԱՐԱՆ.** — *Ի՜նչ, ա՛նաւեր շան զանջոյ, ունոյ ելի աչքիցս (Ձեռքը քափահարում ե):*
- ՆՈՒՆԻԿ.** — (Բարկացած): *Դե մի մոտ արի ու քոնը տես:*
- ՍԻՄՈՆ.** — *Հեռացիր նրանից, գործ չունես:* (Նունիկը ծանր շնչով՝ հեռանում ե):
- ՄԱՐԱՆ.** — (Ջուր ե տանում, բայց նկատելով, վոր Սիմոնը գրկել ե Նունիկին, ջուրը քափում ե հասուկին, բարկանում ե): *Դու իմ աված ջրին արժանի չես:* (Դնում ե դեպի աջ):
- ԽԱՉՈ.** — *Ձեզ մտիկ եմ անում, սիրտս տակն ու վրա չե անում, Սիմոն, Դու խելքը գլխիդ տղա չես, քարի տակն ընկնես՝ դուրս կգաս. ասում են Ձագում մարդ շատ ա պետք, լավ փող են տալիս, ճանապարհածախսը մի կերպ կհավաքենք — դու հեռացիր եզ փորձանքից:*
- ՈՀԱՆ.** — *Ուր գնա: Նա ինքն իրան զոռով չըխի բերան ա տալիս: Մեկ որ մեկ ել են տեսար՝ եդ ել ելավ: Դու անտեղի մեր գործը դատարան զցիր, չես կարող տանել: Իմ հողն ելի ինձ պտի մնա: Սիմոն, թքիր եդ բոլորի վրա, ու թող գնա, իսկ ճանապարհածախսի համար, ինչպես ասել եմ, եսպես ել կանեմ, կոգնեմ:*
- ՍԻՄՈՆ.** — (Մտախոհ): *Վաղոն գինա՝ իր նախիրը դու կքշա:*
- ԽԱՉՈ.** — *Ինչ ես զարագան հաջում, քեզ բան եմ ասում:*
- ՈՀԱՆ.** — *Սիմոն, պահ մտի, Յերեմը ցցի կտորը ձեռը գալիս ա (Հնոցը փակելով) Փորձանքը մեզնից պակաս չի:*
- ՍԻՄՈՆ.** — *Ճանապարհածախս ել կտաս, հա՛:*
- ԽԱՉՈ.** — *Դե ինչ արած, բարեհոգի, սրտից փուխը մարդ եմ:*
- ՍԻՄՈՆ.** — *Ելի պտի սկսի փչել. շուրուխ ես անում, գնողը չես: Ձեա կարող գնի: (Խուլ ձայնով) Հեռացի, քանի սաղ ես: (Նետր ե մտնում Յերեմի, հաչոն արագ դուրս ե գնում):*
- ՅԵՐԵՄ.** — (Դռան մոտից ցիցը Սիմոնի վրա քափահարելով): *Ընչե՛, ըստեղ ես, հա՛: (Սիմոնը վեր ե կենում, մի քայլ առաջ ե գնում, Նունիկն իրեն գցում ե նրանց արանք):*
- ՈՀԱՆ.** — (Բռնելով Յերեմի ձեռքից): *Յերեմ, խելք կաց:*

ՅԵՐԵՄ.— (Ձեռքից պրծնելով)։ Թող մի տենամ, է, չես դրա էն...

ՍԻՄՈՆ.— (Նունիկին հեռացնելով, Յերեմին)։ Պփում ես—խփիր։

ՆՈՒՆԻԿ.— (Բռնելով)։ Սիմոն, Սիմոն։ (Մարանին յեղ Ոհաննի)։

Ընչի՞ չեք գլուկներդ տնկե կալնե, հասեք, է։ Թե՞ դուք ել եք նրա ասեղը թելում։ (Աղետագին) Դուք բանի չեք—չեք, գոնե ուրիշին ել ե մի խանգարեք, է։ Մեր գլուխը ձեզ պես աղաւ չի, հասարակութեան գործ ենք կատարում։ Ի՞նչ ե զայմաղալ անում։ հրեն առաւոտը Սիմոնը գնում ա Երեան։ կարող ա պատահել շուտով առուն հանենք։ (Յերեմը հանկարծ շուռ գալով՝ արագ դուրս ե գնում։ Սիմոնը նստւմ ե քաղիքի վրա, գլուխը ձեռքերի մեջ առնելով։ Նունիկը մոտենում ե յեղ սկսում ե շոյել նրա մագերը, Ոհանը ձեռքերը շարժելով լուռ նայում ե Մարանին. սա յեղ նրան ե նայում, կարծես ասելով. «Փորձեմք վոր եկալ, առաջը չես կարա կտրի», Ոհանն ել նույնն ե պատասխանում. «Պէ՛տ գա»)։

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐԸ ՀԱՆԴԱՐՏ ԻՋՆՈՒՄ Ե

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Ոհանր, Յերեմբ, Խաչոն սեղանի շուրջը նստած՝ թունդ հարբած են։ Յերեմբ զլուխը կախ գցած՝ քնել է։ Աչոն ոգախի վրա ինչ վոր բան է տարացնում ու ծունկ չողած՝ մխացող ոգախը փչում յեվ աչքերն ու քիթը շուտ-շուտ սրբում։

ԽԱՉՈ.—Ա՛նհր, ուրեմը խոսքը՝ խոսք, կիրականորը հարսանիքն ա-
նում ենք։

ՈՀԱՆ.—Կիրականորը։

ԽԱՉՈ.—Ծախսն ի՞նչ վզին է։

ՈՀԱՆ.—Վճնց թե, ողորմած հեր, չե՞ վոր խոսեցինք. դու գիտես,
վոր չես ուրախ եմ ծախսելու, բայց վոր ձեռիս չկա։

ԽԱՉՈ.—Յես եղ չասի, —ծախսը՝ հեչ, է։ Աչոն քո Բ՛նչն է։

ՈՀԱՆ.—Աղջիկս եր։

ԽԱՉՈ.—Ե՛դ ա, գլխի ընկար։ Դե վոր ընենց ա, դադրն իմացի։
Բան անողի տեղ տարա, չմոռանա՛նա՝ չես ո՞վ ե-եմ, հա։ (Ո-
րովելով գնում է դեպի Աչոն)։ Աչո՛, Դու բակի բան հասկա-
նում ես։

ԱՉՈ.—Են Բ՛նչ է, Խաչո ջան։

ԽԱՉՈ.—Չորս որից հետո գիտե՞ս ինչ պտի ըլի։

ԱՉՈ.—Մեր հարսանիքը։

ԽԱՉՈ.—Ի՛նչ հարսանիք։ Քեֆ, քեֆ։ Ենպես քեֆ պտի անեմ,
վոր աշխարհը դղրդա։ Չորս ձի լծած ֆայտոնով պտի ժա-
մի դուռը պսակ գնանք։ Քեզ խանմի պես պտի դարդարեմ։
Աներ ջան։ Ըստուց դին ել Աչո-մաչո չկա։ Ըստուց դենը՝
Աչո խանրմ, պարոն Խաչոյի կնիկ, Իմացմբ։

ՈՀԱՆ.—Ա՛ղջիկս, գնա, առաջին ծունդը դիր. դու երազիդ ել եղ-
պես հարստութեն չեիր տեսնի։

ԽԱՉՈ.—Ընկար մորըդ փորը։ Բան է, Ելի, աներ, սովորեցրո՛ւ,

խրատի: Բայց քոնոնցն ել մի մոռանա: (Գնում է դեպի սուվորեկ) Մեկ-մեկ ել քցենք: Աչո՛, ասում ես, թե Սիմոնն հսոր երեանից կգա, հա՛: Նրա՞ քեֆը վոնց ա:

ԱՁՈ.—Գրում ա, թե վողջ-առողջ ա, գործերը լավ են:

ԽԱՁՈ.—Յես բուրդ եմ ասում, դու բամբակ ես գզձւմ: Նա պտի իրան ուտի. դու նրան ի՞նչ պտի հասկացնես, հը՞:

ԱՁՈ.—Կասեմ, վոր առնում եմ, ուրեմն իմ բանը գիտեմ: Կասեմ, վոր իմ հոժար կամքով եմ առնում... (աւրցունքը խեղդում է նրան):

ԽԱՁՈ.—Գնանք, Աչո ջան: Կեցցես, լավ գտար: Խելո՞ք կնիկ ես:

ՈՀԱՆ.—Աչո, Աչո, սու ես քերդանը մի քիչ ել են թթու քալա-մից, պամիգոր տակտեղից-բանից դիւր:

ԱՁՈ.—(Գնում է դեպի աջ յեւ իսկույն վերադառնում դեպի դուռը, վախեցած) Սիմոնը բաղչի միջով գալիս ա: Դուք ըլեք իմ գլուխն ու արեք, զարմաղալ չանեք:

ԽԱՁՈ.—Յերեմ, Յերեմ, մի վեր կաց, շո՛ւտ արա: Խմի, քանի տալիս եմ: Աներ: Մեկս մեկու քոմակ անենք, չփախնենք, Սիմոնի գեմ մեզ կտոր չզցենք: (Յերեմին րալի է տալիս): Յերեմ ջան, հազր կաց կովելու:

ՅԵՐԵՄ.—(Գլուխը բարձրացնելով՝ մերմուրում է). Աչոյին մարդու տվինք, Սիմոնին ել տանից դուրս անենք, լսով լավ կըլլի-ի՛նչ:

ԽԱՁՈ.—(Թալի է տալիս) Ի՞նչ ես ննջում, ուշքդ գլուխդ բեր:

ՅԵՐԵՄ.—(Կոպիտ) Բա դձւ:

ԽԱՁՈ.—Դուն վորն ա, չես քեզ ի՞նչ դու, եշ ախմախ: Աներ, հասկացրու սրան, թե չես ո՞վ եմ:

ՈՀԱՆ.—(Մտառայաւորեկ) Պալոն Խաչո, ազա փեսա, մեր գլխի տեր:

ԽԱՁՈ.—Աչ, եզպես: Բոլորդ ել առաջս պտի խոնարհվեք: Բա հո՞ գուր չեմ ասում: Տնով-տեղովիդ կառնեմ, չեմ ծախի: Յերեմը մովթախոռ ա: Մտիցը գնացել ա, վոր աստու սերն եր գցում, ազաչում եր, վոր հոտաղ բոնեմ: Առա՛, հիմա չեմ դու ինձ ժուլիկի տե՞ղ ես դնում:

ՅԵՐԵՄ.—(Բուռնցով ձնկանք խփելով): Սուս կաց, է՛լի: Տանը չի:

ՈՀԱՆ.—(Բռնելով) Յերեմ, էլի չարացմոր:

ՅԵՐԵՄ.—(Յեռ մղելով) Հեռո՛ւ Յես եմ ժուլիկին (Հարձակվելով): Համ կաշառում ա, համ ել դառնում, մարդու վրա ծիծաղում ա:

ՈՀԱՆ.—(Ուժով հրում է Յերեմին: Սա ընկնում է ու քնում) Փեսա-
ջան, բանի տեղ մի գնի, Յերեմը հարբած ա:

ԽԱՉՈ.—(Ձեռքով ծեծում է կուրծքը) Ձեռն կարող համբերել: (Պի-
ֆի գալով) Ե՛հ, լիս հանաք էլի անում. եկեք՝ իրար ձեռ-ձեռի
տանք (Ականջ է դնում): Ախպրտա՛նք, իրար ձեռ-ձեռի
տանք, ինձ վրա կորած տեղ չի հիթա: Սիմոնը գալիս ա,
գալիս, ա: (Ներս է մտնում Սիմոնը):

ԽԱՉՈ.—(Քծնելով) Եկա՞ք, Սիմոն ջան: Շատ ուրախ եմ: Խնդրեմ
նստես: Ա՛րի բարիշինք: Ե՛լ ինչից ես վախենում: Հիմա
մենք բարեկամներ ենք: Բարեկամացանք-բարեբարացանք:

ՍԻՄՈՆ.—Եղպես կեղտոտի հետ ել մարդ հաշտվի՞: Մուղակի կաց,
չխաբես: (Դուրս է գնում):

ԽԱՉՈ.—(Չարացած) Ուրեմն ելի առաջվա պես չի ուզում—լսվի:
Յես նրան իր ելած տեղը ցույց կտամ:

ՈՀԱՆ.—Ա՛յ ջանըմ, աժի՛ դատարկ բանի համար դարդ անել:

ԽԱՉՈ.—Ա՛յ անե՛ր, ախր մարդու ցավ է գալիս, ե՛: Սաղ գեղը
բուռս եմ կոխել. (Ցույց է ցալիս սեղմած բուռնցքը): Մենակ
ինքն ու Նուսիկն են զալմաղալը գցել գեղը. հողաբաժա-
նութեն անենք, կնանոնցն իրավունք տանք: Յես նրանց...
(Բուռնցքով ծեծում է ծունկը: Քնած տեղից զնդակի պես վեր
է բռնում Կարապետը, քափով հետ է մղում Խաչային, սա վայր
է ընկնում: Խաչային փսցու ասկ մի լավ տրեկուց հետո, Կա-
րապետը փախչում, քաղնվում է):

ՈՀԱՆ.—Մորթեց, սպանեց (Վազ է ցալիս Կարապետի յետվից):

ԽԱՉՈ.—(Գլուխը կորցրած՝ վազ է ցալիս Ոհանի յետվից):

(Մի ռպելից հետո ներս է մտնում Աչոն ու սրա յետվից ան-
միջապես Սիմոնը):

ՍԻՄՈՆ.— Ես ինչե՞ր եք անում, ետեղի՛ Վա՛, եղ դու լույց ես լի-
նում, ինչո՞ւ:

ԱՉՈ.—(Անխառնելով կասակի տալ) Մարդի գնացողները զաթի՛լաց
են ըլում: Լացն էլ է ազաթ, գնա՛ն էլ:

ՍԻՄՈՆ.—Վա՛: Խաչոյին ես առել, հա՛:

ԱՉՈ.—Կիրակնորն հարսանիքն է: (Ուզում է ժպտալ, բայց առ-
ցունքը խեղդում է):

ՍԻՄՈՆ.—Ի՛նչ անենք: Զոռի բան հո՛ չի, դու քո կամքովն ես
գնում:

ԱՉՈ.—(Արտավելով) Ախր բա ի՛նչ անեմ, ե՛: Քսաներկու տարե-
կան աղջիկ եմ, վոտաբորիկ, միսս բաց, հորս ել, ձեզ ել

բնո հմ ելի: Գիշեր ցերեկ աչքները ճամպին ա, թե մեկն ու մեկն ուղող գա, գլխներէցը ռադ անեն, են ել հո դռներըս բաց անող չկա: Յերեմը վոր չի թողնում վոտս վոտիս առաջ գցեմ, բերնին ծամոն ա շինե՝ «Բլազթառ լարու լիս»:

ՍԻՄՈՆ.— Ասում են. թող ասեն, դու ականջ մի դնի:

ԱՁՈ.— Մարդ չոլերն ընկնի, շան ու գիլի բաժին ըլի լավ ա, քան թե հսպես որեր քաշի (Գնում ե դեպի աջ):

ՍԻՄՈՆ.— Մի լա, եգպես բան չի ըլի: (Բեմի յետեվն աղմուկ, շունչի կտրելով ներս ե բնկնում Նունիկը):

ՆՈՒՆԻԿ.— (Սիմոնին տեսնելով, ուրախացած՝ վզովն ե բնկնում) Եկել ես, հո (Փարաբլում ե):

ՍԻՄՈՆ.— Եդ թնչ ե:

(Բեմի յետեվից լսվում ե Գալոյի ձայնը, «Սո՛ւս ես ասում, դեղնած պղինձ, չե՛ս կարա պրծնի: Յես ձեզ ցույց կտամ»):

ՆՈՒՆԻԿ.— Եդ ինձ հետ ե, կնոջ պատճառով ե հագնոում:

ՍԻՄՈՆ.— (Արագ մտնելում ե դռանը. շեմքին յերեվում ե Գալոն):

ԳԱՂ.— (Խառազանը պտտեցնելով) Յես քո են .. շո՛ւն, շան վորդի:

ՍԻՄՈՆ.— Գալո, լեռ քաշվի:

ԳԱՂ.— Յես իմ կնկա մարդն եմ, թե՛ մարդը չեմ: Հոգի հավատ չունենաք իմ կնկան միութեան մեջ մտցնեք: Թող ռող ըլի եդ լաշառների միութեն ա, թնչ դահր ու դիկում ա:

ՍԻՄՈՆ.— Թնչ ե պատահել:

ԳԱՂ.— Վոնց թե՛ ինչ: Նունիկն իմ կնկանը խարան ա արել, կասես թամուզ փոխվել ա: Քսան տարի անջախ սովորացրել ելի, իսկ հիմի հլա փորձիլ ասել՝ աչքիդ վրա ունք կա: Հիմի ինքն ա խաջրկաթով գլուխ ճղում. լես եդ լաշառ... (Նորից խառազանը պտտեցնում ե):

ՍԻՄՈՆ.— (Գալոյի քեղից բռնում, դուռս ե նրում):

ԳԱՂՈՅԻ ԶԱՅՆԸ.— Լավ, լավ. չմարսես: Յավաշ լես ես սհաթը մի գեղը հավաքեմ, տես թե կողերդ վոնց համբարեն:

ՍԻՄՈՆ.— Նա քեզ շատ ե վախեցրել:

ՆՈՒՆԻԿ.— Նոր հո չի: Դու վոր հստեղ չես ըլում, ամեն տեղ իմ հայն ես ե, սովորել եմ: (Փարաբլելով) Հը, գործերդ վոնց են:

ՍԻՄՈՆ.— Ել խոսք չկա:

ՆՈՒՆԻԿ.— (Ուրախացած) Հա՛: Ուրեմն առուն հանում ե՞նք:

ՍԻՄՈՆ.— Մեզ չերկարատե վարկ են բաց թողել: Հենց եգուց ժողով պտի անենք: Բոլոր հարեան գլուղերը պտի հավաքենք: Պատրաստվիր, վոր եգուց խոսես:

ՆՈՒՆԻԿ.—(Նույնպես) Ու՛՜՜՜՜, քոթոթ ջան, եղ սաղ քո հունարն
և, չէ: Մարդ քեզ պաշի՝ ճակտին դնի:

ՍԻՄՈՆ.—Դե լավ, լավ, շատ մի գովի, չես չեմ սիրում:

ՆՈՒՆԻԿ.—Մի նեղանա, ճիշտ եմ ասում: Դե ասա տեսնեմ, ե-
րևան ի՞նչ կար: (Յույց ե տալիս գրեթե կապոցները): Ես
Պետհրատից ես բերե՛ր:

ՍԻՄՈՆ.— Մա խտիտ առել էլի, բայց վագոնում թոցրին: Գիտե՛ս,
նրանք ել ինձ պես հարեան գլուղերից ճամպորդներ էլին:
Նրանք չերկուսով ու չես մի վագոնով էլինք գնում: Տեսնեմ,
վոր տղաները գրքի համար մեռած են, ասի՝ թող մտիկ
անեն, ի՞նչ կա վոր: Քուհս գալիս եր, քնեցի: Մեկ ել աչ-
քերս բաց անեմ, վոր նրանց իդ ու թողը չկա:

ՆՈՒՆԻԿ.—Բա կարողացա՞ր Յերզնկյանին տեսնել:

ՍԻՄՈՆ.—Երես-երես կանգնած՝ հետը խոսում էլի: Գնալուց ա՛հ ու
դողում էլի, մտածում էլի, թե հանկարծ վոր աչքը գցի լի-
րեսս...

ՆՈՒՆԻԿ.—Բա հետո:

ՍԻՄՈՆ.—Ենքան արիւնքին ընկա, վոր սկսեցի հետը վիճել: Կա-
սես, թե են մարդն իմ շալակից մի սար վերցրեց: Յես հիմի
ուրիշ, բոլորովին ուրիշ մարդ եմ, վոչ մի մարդուց, վոչ մի
բանից չեմ վախենում: Ի՛րո՛ւստ, վոր Յերզնկյան: Ասում ե
«բարեկամ, դու շատ տաքարյուն մարդ ես, բանը զոռով չի
ըլի, խելքով կըլի»:

(Ներս ե վագում Ոհանք):

ՈՀԱՆ.—Ա՛չո, արի ձեռս պաշի, տղջի: (Աչոն ներս ե մտնում: Յե-
րեմն արքնացել, լուռ նայում ե):

ՍԻՄՈՆ.—(Հորը): Ի՞նչ ես գոռում:

ՈՀԱՆ.—(Ձեռները քափափառելով): Հեռու, հեռու, թե չե՛ կսպանեմ:

ՍԻՄՈՆ.—(Բռնելով հոր ձեռքից). Հայրիկ, դու հարբած ես, պառ-
կիւր քնի:

ՈՀԱՆ.—Ղարափ՜ւլ, ընձի՛ սպանեց: Յերեմ:

ՅԵՐԵՄ.—(Արագ վեր ե կենում, Սիմոնի վրա ձեռք ե քափ տալիս):
Աչոն ու Նունիկը Սիմոնին ոգնուքյան են վագում: Յերեմը
խփում ե Նունիկի գլխին: Նունիկը վայր ե ընկնում):

ՍԻՄՈՆ.—(Յերեմի ձեռքից բռնելով յեւ Ոհանին յեւ մղելով): Գժվել
էք, ի՞նչ ե: Ուշքի եկեք:

ՈՀԱՆ.—(Վռնում ե). Աստված, հիս՜ւա, քրիստո՛ս (դուրս ե փախ-
չում):

ՍԻՄՈՆ.— (Նունիկի առաջը ծունկ չոգելով)։ Ա՛չո, շո՛ւտ արա, տո՛ւր։
Ա՛լ ախպեր, դու ես Բնչ արիւր, Բնչո՛ւ համար, անիւր։ (Յեւեմբ
բաժնում եւ անկյունը, հասում լինի ինչ-վոր մեմբոբում։ Աչոն
զուր եւ բերում, Սիմոնը լցնում եւ զլլիկն)։

ՆՈՒՆԻԿ.— (Ուեֆի գալով) Բնչո՛ւ համար, Սիմոն, Ինչո՛ւ համար ես
նրանք հապես անում։

ՍԻՄՈՆ.— (Ոգնում եւ Նունիկին վեր կենալով) Աչո, գնանք։

ԱՉՈ.— Ո՛ւր։

ՍԻՄՈՆ.— Ձեմ իմանում, բայց հասեղ ել մի բոպե մնացողը չեմ։
(Յեւեմբին) Ուզածդ անում եմք, նրեա տանից գնում եմք, ել
քանի սաղ եմք՝ հասեղ վրտ չենք գցի։ Բնչ կա, չկա, սաղ
քեզ ըլի։ Թող սիրող վարդ պատուի, քեզ համար լեն ու բոլ
մտի ու դուրս արի։

(Դունից դեպի աջ դուրս եւ գնում Մարանը)։

ՄԱՐԱՆ.— Տեր աստված, ելի կոխ ու։ (Սիմոնին)։ Սաղ քո արածն
ա, ան հուզա, հուզի դավակ, հենց եկար թե չի, դալմա-
դալը գցիր։

ՍԻՄՈՆ.— Լնով, մերս. ինձ ել հասեղ չես տեսնի։ Մննս բարով։
Շնորհակալ եմ բոլորի համար, շատ շնորհակալ եմ։ (Արա-
սուր խեղդում եւ նրան։ Աչոյին ու Նունիկին)։ Գնանք։ (Յե-
ւեմբով ել դուրս են գնում)։

ՄԱՐԱՆ.— Յերեմ, Սիմոնն եղ ձեր եւ գնում։

ՅԵՐԵՄ.— Զանաճի տակն եւ գնում, իմացած։ Ել երեսը չես տես-
նի։ Ուրախացի, ձեռներդ խինա դիր։

(Լուռ, ասես վորոտից խլացած, ներս եւ մեցնում Ոհանը)։

ՄԱՐԱՆ.— Աման, հալիվոր, քո վորտը պաչեմ, լեռեիցը հասի, լեռ
դարձրա Սիմոնիս։ Իմ բալեն, իմ թառախը։

ՅԵՐԵՄ.— (Չարացած ու ծաղրելով) Ել ընչի՞ քիթդ կախեցիր. Սի-
մոնը չկա, Յերեմն ել չի ըլի։ Պրծանք, ջանդ դինջացնով։

ՈՀԱՆ.— (Կատաղած) Ինձ ա՛ն մի տաք։ Փախնում եք— բոլորդ ել
փախեք։ (Վերցնում եւ դուլլն ու, ցախի կտորով ձեծելով՝
կանչում եւ)։ Բոլորիդ ել դափով-զուռնով ճամբու դնեմ։
(Դուլլը ձեծելով դուրս եւ գնում, Մարանը վոսեքը հագիլ
բառ տալով, դուռը հասնելով՝ չոգում եւ պատի տակ ու հանդարտ
ձայնով լաց եւ լինում։ Յեւեմբ դիվական մի բրիջ արձակելով,
դուրս եւ գնում։ Մեծ պառկա։ Բեմի յետնից լսվում են խառը
աղմուկ, Ոհանի բացակայությունները ու «բմբուկի ձայնը», չորս
կողմը նայելով՝ Կատաղեսը հանդարտ ներս եւ մեցնում)։

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Մոտենում ե դարակին, վերցնում ե գրեթով գլխարկը, սուփրից մի կտոր հաց ե վերցնում ու խոսում ե՝ ասես հան-
ներ բեղով): Ու-սէհ, չես քո են... Ոձ ու կարիճ: Ու-սէհ...
(Պատասխաս ե լաց լինելով):

ՄԱՐԱՆ.—(Նկատելով) Կարապետ ջան, վորդիս, դու իմ ուսմուղ
ապավենը: Լուսս քոռանա, լաց ես ըլում, հա: Դե լաց կիլ,
վորդի, լաց:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Արտասուք բազցնելով ու բարկացած) Բա առաջուց
ինչեւ եղպես չեյիք անում: Կարապետը կնիկ չի: (Հագնում
ե հին բլուզք, վրան լարան կապում):

ՄԱՐԱՆ.—Դեւ ուր, ուր ե տանում եղ անզգամն ես կես գիշերին:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Ոխտը սարի չետը: Կարապետը կգնա, «թըխկ, թըխկ»՝
դուզը կծեծի: (Աւստում ե՝ բարակ ձայնով) «Ով ե»: (Բա-
սով) «Կարապետն եմ»: (Բարակ ձայնով) «Ինչեւ»: (Բասով)
«Եկել եմ Թումանյանի գրքերից կարդալու»: (Բարակ ձայնով)
«Լավ, յերիտասարդ, եղ դու, եղ ել գրքերը, կարդա, ինչ-
քան սիրտդ կուզի: (Բասով) «Յեւ ել կնատեմ»: (Մոտենալով
մոր, փախարկելով): Մնա՛ս բարով, մայրիկ, ավել-պակասը
վորտի տակ կտաս:

ՄԱՐԱՆ.—Քա, եղ ուր ես գնում, ազիզ ջան:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—Հեռու, շատ հեռու: Մի լա, մեղ բան չի ըլի: Ում
դարդն ա կտրվել, վոր գիշերն ինձ պես չլուսի առաջը կարի.
Թե վոր կտրեն ել... (Աւստանալով տրցունքներ բազցնել, գնում
ե դեպի դուռը):

ՄԱՐԱՆ.—(Աղետագին) Ա՛յ վորդի, ա՛յ Կարապետ ջան, մի գնա-մ:

ԿԱՐԱՊԵՏ.—(Դուռն մոտից, առաջվա պես բարկացած): Դե գնացեք,
ե, դառը պտուղներ: Ենքան սպասեք, մինչեւ վոր Կարապե-
տը տրակտորով գա: Կարապետը տրակտորով կգա: (Դուռն
ե գնում: Բեմի յետվից լսվում ե նրա ձայնը: Յերգում ե) «Ել
աստված չենք կանչում, աղոթք չենք անում: Յերկինքը
դատարկ, առանց աստծու: Մեր տերը խորհուրդն ե, մեր
տերը խորհուրդն ե»... (Մարանը գնում ե յետվից, Եմֆի
վրա վայր ե ընկնում ու հանդարտ, աղեկսուր հեկեկում ե):
(Մի ռապեյից հետո ներս ե մտնում Յերեմը):

ՅԵՐԵՄ.—Դու չեյ, Միմոնն ել, զուր եք եղպես անում, չես, գուցե,
չես իմ Դլխի տերը չեմ, ամա ապրելն ապրել ա: (Բռնցքը
սեղմելով) Ես սաղ են անիծված լաչառի արածն ա: (Ներս
ե մտնում հալոն):

ԽԱՉՈ.—Յերեմ, ումուզս մնացել ես դու։ Բեզ վոսկու մեջ կկորցը-
նեմ։ (Մարանին նկատելով, ձեռքը քափահարում է)։ Գնանք,
դնանք։ (Յերեմը գնում է, յերկուսով էլ դուրս են գնում)։
ՄԱՐԱՆ.—(Սարսափած նայում է այս ու այն կողմը, իրեն կորցրած)։
Պուպուլի պես մենակ մնացի...

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Գիշեր: ձրագկային պլպլում ե նրագը: Պատուհանին՝ ավիտարանի, սաղմոսի ու նարեկի առաջ վառվում ե փոքրիկ մոմը: Դառը կիսախավար: Մարանն՝ իրեն կորցրած, յերբեմն յերբեմն տնքում ե: Ոհանը Մարանի վոտրերի տակ նստած՝ ծանր հառաչում ե, արտասուքը խեղդում ե: Խաչոն ու Յերեմը սուփրի շուրջը նստած: Սուփրեն քաշված ե պատի տակ:

ԱԶՈ.—(Մոր յերեսը շոյելով՝ քնեւորյալ): Մայրիկ, մայրիկ ջան:

ԽԱԶՈ.—(Շեից լցնելով ձեռնափառ ողիւն): Հայրիկ, աբի-խմի, թող դարդերդ ցրվեն: (Ոհանը բացասաբար քափաճառում ե ձեռքը, ծոծրակը փռում ե):

ՅԵՐԵՄ.—(Ոհանին, աշխատելով մեղմ) Հայրիկ, այ հայրիկ ջան: (Ավելի կոպիւս) Ոհան: (Ն՛լ ավելի կոպիւս) Ոհան ամի: (Առկոպիւս) Հա, յես քո են... քո սատանա:

ԱԶՈ.—(Աղետագին): Ա՛յ Խաչո, դե վեր կացեք-գնացեք, ե, ի սերասու Յերեմ, մայրիկը մեռնում ա, դու հլա...

ՅԵՐԵՄ.—(Բալորովին հակառակը) «Խաչոն խրիդ եր գնում, Յերոն բորիկ եր քնում»: (Բռնեցնելով խիելով ծնկանը) Ն՛յ, լափադան Խաչո, ոռնո, ենպես ոռնա, վոր սատանեքը թողնեն-փախնեն: (Վայրենաբար) Հե հե՛յ, հե՛յ...

ԱԶՈ.—(Լացակումած). Բա ամոթ չի՞, բա ամոթ չի՞:

ՅԵՐԵՄ.—(Բաժակը լցնելով՝ ուզում ե խոնել, կանգ ե առնում, ալանց ե դնում) Ս-ը՛ս. հանգիստ ե, հանգիստ: (Գնում ե դեպի անկյունը, զգուշությամբ վերցնում ե ցախի կտորն ու զգուշությամբ բռնելով՝ յերզում ե) Տը, աը, աը, աը՛, նանո, այ նանո... ու, ու, ու, ու: Մեր կյանքը շան կյանք ե, խեղճ ու կրակ որեր: (Գնում ե դեպի անկյունը, նստում ե հասակին յեվ ինչ-վոր հանդարտ մերմարում, Վոչ վո՛ք նրա վրա ուռադրում յրուն չի դարձնում):

ԽԱՁՈ.—Ըտենց, ըտենց, Աչո: Ամոթի մասին ես խոսում, հա:

ԱՁՈ.—Ով ամոթ չունի, լավ ա՛ թող չխոսի:

ԽԱՁՈ.—(Խալլող յեղանակով) Յես ինչացու լիմ: Յես ոտար մարդ եմ, եկա չիլ, գնացի չիլ: Եղպես չի՛:

ՈՂԱՆ.—(Զայրացած) Խալին իրենց մեռելի գլուխն են լաց ըլում, չես՝ իմ սաղի: Սրտացով ա դուրս եկի, լաչառ անզգամ: Դեռ մի ամիս չկա շեմը շինքելը, եկել, կարգեր ա մտցնում: Բա ես արմախ պառավը՝ «Աչո՛ ջան», «Աղջիկ ջան»: (Խաչոն նշան ե անում Ոհանից, վոր դուրս գնա: Ոհանը դուրս ե գնում):

ԽԱՁՈ.—(Մտաբերով) Աչույի ախպերն իրեն համար թանգ ա: (Պառուզա): Մենակ Աչոն չի, նա շատերին ա գլխից հանել:

ԱՁՈ.—(Զնկացելով Ոհանի գնալը): Ելի մի իրար խառնեք, մի դոսք: Իմ խելքն իմ գլխին ա:

ԽԱՁՈ.—Վճնց չե, «շինարարն» ել անգլճախ: Լավ, լավ, կտեսնենք, ձեր արածն՝ արել եք, բայց հլա վոր բան դուրս չի գալիս: Հի, հի, հի, չշշկիք, հանկարծ առու փորելու տեղ ձեզ գերեզման փորեք: Փողերը հլա վոր քաշում եք, կերեք:

ԱՁՈ.—(Դառնալով ու հանդիմանելով): Խնչ ես ուրախանում: Կարծում ես, թե մենք ենք ան ուժ չենք ունենա: Գիտես, թե մեր վոտն է՛լ պտի կիսաճամպին կոտրվի ու վեր ընկնենք հնպես, ինչպես Յերեջն ու դուք բոլորդ վեր ընկաք: (Հաստատուն) Խնչ պտի ըլի: (Մտնը շնչելով) Ես պատերիցն ել վատ գերեզման ու զարհուրելի բան է՛լ ինչ կարող ա ըլիլ:

ԽԱՁՈ.—(Մոտենալով մեղմ) Մի նեղանա, Աչո՛ ջան: Յես են եմ ասում, վոր կարող ա խելքի գաս, միտք արա, տես թե քեզ ինչ ե պետք: Տո՛ն ես ուզում, տուն կա, ապրուստ է՛ս ուզում, իմ ապրուստը սաղ մհալի բարերար ա, կգառնալիլ խանում: Յես ել աչքս հալիվորի ու պառավի վրա կպահելի: (Աղետալից): Լուսաստղի պես երևում ա: Խելքդ գլուխդ թոփ արա, իմ ել խելքը կարող ե գլուխս գա ու լիս ել մինչև անդամ ձեզ հետ առու հանելու ընկերանամ:

ԱՁՈ.—Առու հանելու համար, խնդրեմ, ամա խանում,—չեք տեսնի,—գարձողը չիմ:

ԽԱՁՈ.—Խնչու համար վոր, Աչո:

ԱՁՈ.—Յես ուզում եմ մարդ գառնալ, բայց դու ինքդ մարդ չես, ինձ ել քեզ հետ պտի քողացնես:

ԽԱՁՈ.—(Դառնացած) Կուլակը հո մարդ չի, «մարդու հինած ա» ու բոլոր բոնած դորձերն ել եղպես են: Անխելք թողչիք:

Մենք հո յերկնքից չենք ընկել, մեզ ել աշխարհն ա բերել:
Երկուսից մեկը—կամ բոունցք, կամ բոունցքի մեջ: Այլ քեզ
լավ մաշինա, վոր ձեռից ըսկի չպրծնես:

ԱԶՈ.—Մենք ել յերկնքից չենք ընկել, ամա մենք ասում ենք՝
բոլորը մեկի համար, մեկը՝ բոլորի:

ՄԱՐԱՆ.—Հալիվոր, հալիվոր, ո՛հ:

ԱԶՈ.—Մայրիկ, եղ չես եմ:

ՄԱՐԱՆ.—Քա աղջի, ցուրտ ա, չես մեռած, դողում եմ, բան զցի
վրես, վոտներս լավ ծածկի: (Աչոն ծածկում ե): Աման չա-
րար Սիմոնս ել պտի գա, թե չե, մեկ ել կըլի՝ երեսը տե-
նամ: Երեսում ա վոր նեղացել ա: Աստված իր հետ:

ԱԶՈ.—Կգա:

ՄԱՐԱՆ.—Ամեն բան մոռացավ, վոտի տակ տվեց .. Յես ինչ-
քան հի նրան ափսոսում... չեղավ ու չեղավ... Ել չի գա:

ԱԶՈ.—(Լաց լինելով): Մի լա, մայրիկ: Կգա: Յես հիմա կվազեմ
են տեղ, ժողովը մոտ ա:

ՄԱՐԱՆ.—Շուտ, շուտ, վազի, ասա, վոր մերդ մեռնում ա, արբի,
երեսին հասի:

ԱԶՈ.—Հո, մեռնում ա: Մի ժողովն ոխոր մոր հետ չի փոխի:
Այլ, շուտ, շան վորդի:

ԱԶՈ.—(Մոր) Հիմա կոնամ: (Դուլսը բռնած դուրս ե գնում):

ԱԶՈ.—(Մոտենում ե Մարանին): Եղպես, հո, մեռնում ես, աստու
անճար: Ասում ես, առուն թռե, են կողմը կանչել ա, հո:

ՄԱՐԱՆ.—Թռել ա, բա ինչ ա արել: Դու չիլ քեֆով ես... Եղքան
ինչի չես խմում:

ԱԶՈ.—Պանավ, իմ «կանաչելու» քեֆն եմ անում:

ՄԱՐԱՆ.—Դինջ կաց, սատանին մեջիցդ հանիր, աստուց վախեցի:

ԱԶՈ.—Ի՞նչ աստված: Աստված կա վոր:

ՄԱՐԱՆ.—Դու չի: Մեղո աստու, մեղո աստու: (Խաչակնում ե):

ԱԶՈ.—Քեզ ասում են՝ չկա: Զիբիլ կա, են ել չի երեկում: Դու
կաս, չես կամ: (Հեռվից լսվում ե «Ինտերգադուալի» յերգեցու-
ղությունը, պանդալից հետ): Մենք ել, ել չկանք, մենք վո-
տի վրա մեռելներ ենք: Լսում ես, յերգում են: Մեր բարի
ճանապարհն ե: Կգան, մեզ կավլեն, կարբեն ու մեկ ել տե-
սար՝ չկանք:

ՄԱՐԱՆ.—Եղ դո՛ւ չես, թե՛ ով ա, աչ վորդի:

ԱԶՈ.—Ինչի՞ չես դարձանում: Յես շատուց ա, վոր եսպես եմ:
Ենքան ա, վոր աշկարս: չեմ ասել ու չեմ ել ասի: Մենակ

քեզ եմ ասում: Դու հեշ, քեզ ամեն բան կարելի լա ասել:
Չանքմ:

ՅԵՐԵՄ.—(«Մեղա՛ ասում, մեղա՛ ասում» Մառանի խոսքերից հետո,
վեր ե կենում, մոտենում ե սուրբին, խմում, մի բաժակ ել
լցնում, «Քեզ ամեն բան կարելի լա» խոսքերից հետո՝ խաչոյին):
Խնչո, արի լակի, ե:

ԽԱՉՈ.—Ի՞նչ: Ի՛շի գլուխ: Ի՛նձ լավ ճանաչի:

ՅԵՐԵՄ.—(Ողիմ ռաղ տալով խաչոյի վրա): Պա, պա, պա. տեսեք,
տեսեք...

ԽԱՉՈ.—Շատ լավ ես անում, շատ լավ ես անում, եղ ել իմ լա-
վութենը: (Պառուգա, Բնդնուպ մոտենում ե ու կամացուկ).
Հենց վոր Սիմոնը ներս կմտնի, թե չե, դու .. (Ինչ-վոր
փախում ե ու դառնալը տալիս Յերեմին):

ՅԵՐԵՄ.—Դե լավ, Չանքմ, հե, սուս կաց տենանք:

ԽԱՉՈ.—Յես իմ խոսքից չես չեմ կաշնի: Առ ես մեկն ել խմի:
Ե՛լ վոր եղ տեղն եկավ—սու: Թեկուզ սաղ ունեցածիս կեսն
ել գնա, հող ու մոխիր դառնա: (Բարձրաձայն լերզում ե)՝
«Աստված հոգիդ լուսավորի»:

ՅԵՐԵՄ.—(Վայրենաբար) Հե՛յ, հե՛յ:

ԽԱՉՈ.—Յերեմ, արի ինձ մի բալկոնն անցկացրա:

ՅԵՐԵՄ.—Հեռու չես գնալու:

ԽԱՉՈ.—Տուն: Յես իմ—են ել տուն եթո՞ւմ, թե՛ չե: Արի գնանք
(գնում են):

(Դեմ ու դեմ ներս ե մտնում Ոհանը):

ԽԱՉՈ.—Գնացի՛նք, հանդի՛ր:

ՈՀԱՆ.—(Դուլիս տալով): Տեր ընդ ձեզ: (Յերեմին) Սրիկա, մորդ
ձեռը համբուրի, որ հնութունն առ, նոր ջահնմի, ե: (Յե-
րեմը վազք դեպի մայրն ե գցում, կանգ առնում յեկ ինչ-վոր
փերփերում):

ԽԱՉՈ.—(Դուրանից մի կապոց ե հանում ու տալիս Ոհանին): Ա՛ռ,
չերսուն մանեթ ե, վերցրու առանց խուրդա տալու: Ի՞նչ ես
մնացել շիվար: Վոր եղ տեղն եկավ—սու:

ՈՀԱՆ.—(Դուլիս տալով): Դու մեր գլխի տերն ու թագավորն ես,
մեր աստվածն ես:

ԽԱՉՈ.—(Յերեմին գրկելով): Հա, հա, հա, աղա ու նոքար: Կու-
լակ ու աղքատ, աստված ու սատանա: Բոլորը մեկ են:
Յերեմ, թխի—գա:

ՅԵՐԵՄ.—(Կոկորդովը մեկ): «Խաչոն խրիդ ա գնում, Յերոն բո-
րիկ ա մնում»...

(Դուրս եմ գնում: Բեմի յետիւյց դեռ մի բոլե լսում եմ Երեմի յերգելը, հաշոն արձագանքում եմ նրան, Հակառակ կողմից ավելի ու ավելի յե ուժեղանում «Ինտերնացիոնալի» յերգեցողութունը, Սիմոնի ձայնը խիստ ջոկնվում եմ նա յերգում եմ):

ՈՀԱՆ.—Պառնով, վհնց ես, լսով ես:

ՄԱՐԱՆ.—Ձե, երեսում աս, վոր պարի մեռնեմ... Դու նստի:

ՈՀԱՆ.—(Նստեց): Հիմի Սիմոնը կգա: Ժողովը վերջացավ: Այ, չերգում են:

ՄԱՐԱՆ.—Լսում եմ, Սիմոնիս ձենն աս: Տեսնում ես՝ ինչ մուգամին չերգում են:

ՈՀԱՆ.—Եղուց ապիդ որ աս, վնլ թե եդ չար սատահեն ելի ոլինմոլին ասարքում:

ՄԱՐԱՆ.—(Հոգոց քաշելով): Ե՛հ, հալիվոր, դարը փոխվել աս: Անտեր մահն ռար աս կորեկ, ե:

ՈՀԱՆ.—(Կարեկցաբար): Դարտակ բանի չետեից մի ընկնի: Հիվանդութունդ կանցնի, դու ելի վոտի կկաշնես:

ՄԱՐԱՆ.—Աստված քեզ բարի տա: Որս թամամել աս:

ՈՀԱՆ.—Հե՛կ վախ, կյանքն ել դատ չի:

ՄԱՐԱՆ.—Բոլ աս, ինչ վոր ապրա: Իսունը հինգ տարի չես չարչարվում եմ: 8 տարեկանից մարդու ձեռի չեմ... Հենց քո հետ ել, հալիվոր, մի լավ որ չտեսա: Յեզի պես աշխատել եմ, իսկ կերածս կորեկ հաց աս ելե ու խմածս՝ սառը ջուր, քնել կուշտ փորով չի իլի: (Մանր հոգոց եմ քաշում):

ՈՀԱՆ.—Դրուստ ես ասում, պառավ, դրուստ, կբաշխես ինձ, վոր մեկ-մեկ ծեծել եմ քեզ, քխարութչան երեսը սե աս:

ՄԱՐԱՆ.—Դիտեմ: Աստված կների:

(Ներս եմ մտնում Յերեմի):

ՅԵՐԵՄ.—(Դուան մոտից): Մայրիկ, ինձ ել. դու ըլես քո Բրիտոսը, ինձ ել: Յես ել...

ՄԱՐԱՆ.—Աստված թող ների, վհրգիս: Մոտ արի՝ որհնեմ...

ՅԵՐԵՄ.—(Յերեմու քայլ առաջ գնալով, կանգ եմ առնում յեմ տունց մորք մալելու): Տղիդ վոր հնտեղ տեսնես, շատ բարով արա ու .. (Կանգ եմ առնում ու վաքեմաբար) Ե՛յ, հե՛յ, (Մոտենում եմ սուփրից, լցնում ու խմում եմ):

ՄԱՐԱՆ.—(Խիստ հուզված՝ տղից բարձրանում եմ): Հալիվոր, եդ ու ինչո՞նք... Ա՛հ:

ՈՀԱՆ.—Ես ի՞նչ եմ արել վոր:

ՄԱՐԱՆ.—Աստվածն ուրացել է: Չէ, վոր չէ, ասում ե՛ չկա: Բա վճնց պոտի ըլի: Ախ վա՛նի, ախ վա՛նի:

ՈՀԱՆ.—(Ձեռք բախանալով): Մենակ խաչոն է վոր: Երեկ ել տերտերն եր քեֆով վախոն ուրացել: Ո՛վ ա իմանում, կարող ա՛ դուռստ են ասում, վոր աստված չկա: Չունքի մարդ վոր աշխարհին ա մտիկ տնում, ամեն ինչ խաբեբայութուն ա:

ՄԱՐԱՆ.—(Յույց ե տալիս վերջին դասասանի պակերը. յերկուդից դեմք ծուռվում է. մեռած րնկնում է):

ՈՀԱՆ.—(Պառկայից նետ): Եկավ... ու դնաց: Վերջացավ:
(Ներս է վազում Աշոն):

ԱՁՈ.—(Դռան մոտից): Մ՛տերիկ, Սիմոնն եկավ, Սիմոնն եկավ: (Մոտենում է, դին գրկում ու հանդարտ նեկեկում է: Արագ ներս է մտնում Սիմոն):

ՈՀԱՆ.—(Յույց տալով դին): Ես քո սպանածն ե, քո՛ւ Անիծյալ լիւնիս դու: (Մագերը պոկելով արագ դուրս է գնում: Սիմոնը կանգնած տեղը սառչում է: Յերեմք դառնալը ձեռին՝ կասկի պես մոտենում է Սիմոնին, գցում է, ձեռք դողում է յեկ ապամայից բարձրաձայն. «Հէյ-հէյ» յեկ ասես իր ձայնից վախեցնելով՝ կուչ է գալիս, արագ շուտ գալիս ու դուրս փախչում):

ՍԻՄՈՆ.—(Շուտ գալով՝ նայում է յեկվից յեկ աչքն առնում է 5 շաւոնիկ: Մոտենում է, մեքենայտեն լցնում ու նույնպես բաժակը շարունակելին մոտեցնում: Մոռալված): Ես ել չես, ախոր: Յեկ մենք բոլորս ենք ալապես: (Իրակին) Ե՛ն չի ցավը, վոր դու մեռար... ալ էն ե, վոր մենք... Մ՛տերիկ, մ՛տերիկ: Ձե՛ք վոր չես քեզ սիրում ելի, է, սիրում... (Պառուկա: Բեմի յեկվից մոտիկ լավում է յերգի ձայն, Նունիկն է յերգում՝ «Առաջ, արշալուստին դիմավորելու»: Միաձայն գետնակ յերգում են: Յեկ հանկարծ խորին լուսլում, նետ անոտ աղմուկ):

ՍԻՄՈՆ.—(Բաժակը մի կողմ շարեկով): Մի լա: Դիակներին արցունք պետք չի: Մեր գործն այն պիտի լինի, վոր բոլոր ուժերը պալքարի մեջ դնենք, վոր այս սարսափն ալիս չլինի: Վոր անտեղի տառապանք ու արցունքներ չլինեն:
(Ներս է վազում Նունիկ):

ՆՈՒՆԻԿ.—(Դռան մոտից, նուզված): Սիմոն, Սիմոն, հետեղ պառզամբի մոտ Յերեմք դառնալով իր կոկորդը... մեռնում է:

ՍԻՄՈՆ.—(Կրկնելով)։ Կողորդը դանակով։ Մեռնում եւ Ախ, ախ-
պեր։ (Հաստատուն) Եղպես եւ պիտի լինի ժամանակ եւ լի-
նում, վոր մարդ ուրիշ ճար չի գտնում։ Հի՛ն կլանք, մեզ մի
խանգարի։ Հեռո՛ւ։ Դեպի լեռ մենք վոչ մի քայլ։ Դեպի ա-
ռած։ Ճանապարհ տվեք մեզ։

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐՆ ԱՐԱԳ ԻՋՆՈՒՄ Ե

ՅՈԹԵՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Ընթերցարան: Պատերին պրակատներ չեղ հեղափոխական առաջնորդների պատկերների, սեղանի վրա՝ գրքեր ու թերթեր: Վարագույրը բարձրանալիս աղմուկով ու ծիծաղով ներս են վազում Սիմոնն ու Նունիկը:

ՆՈՒՆԻԿ.—Քնթսթ ջան. կեցցէ: Հաղթանակը տալանք: Դուերը ցանում ենք:

ՍԻՄՈՆ.—Փառք ու պարծանք մեր մանկանը՝ մեր նոր առվին: Յերեք հարյուր մարդ ենք և բոլորս մի մարդի պես ջրտարներ պիտի շինենք: Կաթնատանտեսական ու Վարկալին ընկերութունները հազար ուրլի չեն նվիրում, հշուսնի արհեստանոցը՝ 500 ուրլի: Հյա դեռ պիտութունն ել ամբի: Ե՛ք, գլուխս պատվում եմ Յեզ ալս բանը ճիշտ եմ:

ՆՈՒՆԻԿ.—(Քնեալքամբ): Ճիշտ եմ, քնթսթ ջան, ճիշտ:

ՄԱՐՈՒՇ.—(Իռան մոտից, ուրախացած): Լենինի կալծեր, ձեր հոգուն մատաղ:

ՆՈՒՆԻԿ.—Դու ել եկար: Հանգստանալիր, ելիր, բեզարած ես:

ՄԱՐՈՒՇ.—Ի՛նչ քնելու վախա եմ: Ենպես որ եմ, ենպես որ եմ...

Մի՛ ժամ եմ չես ժողովում խոսում եմ...

ՍԻՄՈՆ.—Լնով խոսեցիր:

ՄԱՐՈՒՇ.—Խոսում եմ ու լաց ըլում, ուրախութունից եմ լաց լինում: Սիրտս կասես դափ ու գունատ ըլի, աչքերս կրակին են տալիս, խոսում եմ, ամա լեզուն իմը չի. ելի են խոսքերն են, հեղեղի պես դալիս են: Միայն եսքանն եմ լսում: «Մարուշը ճիշտ ա ասում, ճիշտ»: Ախ, վոր են քար ու ապառաժ հին կյանքը մարդու միա ա ընկնում... (Սրտնեցնելով):

ՆՈՒՆԻԿ.—(Փարսավելով): Մի՛ լա: Յեզածն անցել-գնացել եմ:

ՄԱՐՈՒՇ.—Յես ուրախութիւնիցս եմ լաց ըլում: Ձե վոր չես
խակապես մտածում ելի, վոր չես մարդ չեմ, ալլ շէնիկս եմ,
խակ հիմա ահանջ եմ դնում և զուրս և զալիս, վոր չես ինձ
ամենից ավելի արդարարացրած մարդն եմ:

(Առագ ներս եմ վազում Աչոն ու Սուսանը, բարձրաձայն ճր-
հրում եմ):

ՄԱՐՈՒՇ.—Ցտեսութիւն: Իրիկունը կգամ: (Դուրս և գնում),

ՆՈՒՆԻԿ.—Քա անջի, ի՞նչ ա պատահել:

ՍՈՒՍԱՆ.—(Շարունակում և հոգնալ): Բան ել չկա:

ՍԻՄՈՆ.—Ի՞նչ և յեղել:

ՍՈՒՍԱՆ.—Են խաչոն, խաչոն... (Հոգնում ե):

ԱՁՈ.—Իմ առաջվա, հինգ բոպի պակաս նշանածը: Տրաքեց:
(Հոգնում ե):

ՍՈՒՍԱՆ.—Տրաքեց, համ ել ուղում և Կոմ-սո-մո-լո-տել (Հոգն-
ում ե):

ԱՁՈ.—Յես, ասում ա, պատրաստ եմ ամեն բան անելու, թեկուզ
հենց կոմսոմոլ ել դառնալու, մենակ թե ինձ սո:

ՍԻՄՈՆ.—(Դիմադելով): Հետժ:

ՍՈՒՍԱՆ.—Աչոն ել պատասխանը տվեց...

ՆՈՒՆԻԿ.—(Նայելով դեպի լուսամուտը): Սը՛ս, զալիս և:

(Խաչոն ներս և մնում՝ գալիձե հագած, բլուզով, փոկկապը
վրան կապած, բեխ ու մարուքն տծիրած, վարով նա շատ կո-
միկ արտահայտւոյուն և սուցել):

ԽԱՁՈ.—(Սիմոնի): Խորին հարգանքներս սիրելի Սիմոնին:
Շնորհաւորում եմ, ախպեր, շնորհաւոր ըլի: Ամբողջ հոգով
ու սրտով շնորհաւորում եմ: Յեմ, միջի ալլոց, չես վոչ հո-
ղարաժանութիւն, վոչ ել ուրիշ բաների վրա չարացած
չեմ: Թխի գա, չես ել:

ՍԻՄՈՆ.—Կասկածում եմ: Վախենում եմ, վոր դու քո խելքովը
չես: Աչոյի համար խելքդ թոցրել ևս:

ԽԱՁՈ.—Բա վոր հակառակն ըլի՞, բա վոր Աչոն ինքն ինձ խելքի
բերած ըլի՞: Անասունից մարդ և դարձրել, իմանում ես,
թե՞ չե:

ՍՈՒՍԱՆ.—Աքորբանալդ հանաք չի: (Նուցիկը նրան զուգում ե):

ԱՁՈ.—Ի՞նչ կա վոր, չես համաձայն եմ նրան կին ել դառնալու:

ԽԱՁՈ.—(Ռեհիմե գնդակի պես բռնելով): Աչո, ան Աչո:

ԱՁՈ.—Ամա պայմանով, թե վոր մի հնձող, մի կալտոդ, մի ցա-
նող մեքենա, մի քամհար, մի զուլդ չեզ, մի զուլդ գոմեշ,

մի գուլգ կով, լերկու մատակ գոմեշ, հիսուն հատ վոլխար
և մեկ եւ ուրիշ բաներ իմ աչքի առաջ բաժանես:

ԵԱԶՈ. Բաժանե՛մ: (Պառլզա): Լա՛վ, Աչո Զան, եկա՛վ:

ԱԶՈ.— Արբ, հստի հստեղ: Գրբ, (Խաչոն նստում է սեղանի ծայ-
րին): Ստորագրութլուն տուր: (Բոլորին): Ընկերներ, դուք
եւ ստորագրեք, ես բողբոխ գնում եմք գուլքը բաժանենք:

ԵԱԶՈ.— (Կակազելով): Ա... ա... ա... (Վեր է կենում):

ԱԶՈ.— Ի՛նչ, փռչմանեցի՛ր:

ԵԱԶՈ.— Աչո, դա հլա լավ: Լավ կըլի, վոր մնա, հետո կբաժա-
նենք:

ՍՈՒՍԱՆ.— Ուր ես գալի, մէ Խաչո,
դուր ես գալի, մէ Խաչո.
Նա ձեր տունը գալողը չի,
բրդոտ բերնիդ առնողը չի:
(Բոլոր բարձրաձայն հռնում են):

ԵԱԶՈ.— (Փրփրոտած): Ինձ ճանաչե՛մ եք: Դիտեք՝ լես ո՞վ եմ, թե
չե՛ս: Յես ձեր են... Դիտե՛ք՝ ո՞վ եմ:

ՍՈՒՍԱՆ.— Դու հեշ: Դուրս, քյոփազ շուն: (Հարձակվում է): Դուրս:

ԵԱԶՈ.— (Վախվոտորեն յեռ-յեռ գնալով): Ժը՛-ժուլիկներ: Խալան-
չիներ: (Առաջ դուրս է գնում: Բեմի յեսեվից Մուկուչի ծայր-
նա նվազում է ու յերգում. «Խոտ քաղելը լավ է, լեթե կա-
նաչ է, աղջիկ սիրելը լավ է, լեթե ճանաչ եմ»: Ներս է մըս-
նում: Հարբած):

ՄՈՒԿՈՒԶ.— (Դուլիելով): Մեկել ածեմ, հը՛, մեկել ուրախացեք,
տղերք, քանի Զահել եք: Բարե ձեզ, կոմսոմոլներ:

ՍՈՒՍԱՆ.— (Հռնում է): Մուկուչը քեֆն արել է ու առանց ինձ
չի ուզում վոտը վոտի տեղ առաջ գցել:

ՄՈՒԿՈՒԶ.— Հլա դրան տես. խանում է դարձել գլխիս: Տեսեք,
տեսեք, լես պաղ-դա-մալո-րու-հի՞ լիմ: Հալ հե՛ւ, հրա-
հանդչուհին է իմ հտեից մոլավու անում, ուր մնաց դու:

ՍՈՒՍԱՆ.— Հո՛ չե՛ս խաբում:

ՄՈՒԿՈՒԶ.— Են սատվածը, ճամպա չի տալիս:

ՍՈՒՍԱՆ.— Խմելու թարկը տուր: Յեթե վոր թարկը չտաս, ա-
կանջիդ հտեը կտեսնես, Սուսանին չես տեսնի:

ՍՈՒՍԱՆ.— Ծիշոտ ե ասում, դու ձեռով-վոտով տղա լես, թարկը
տուր, թող կորչի:

ՄՈՒԿՈՒԶ.— Ինչ անխելք մարդ եք, սատանա հո՛ չեք, ձեզ հա-
մար բան ու գործ եք գտել:

ՄՈՒՍԱՆ.—Դե լավ, լավ, շատ մի տաքանա, ախմախ:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—Խելքի տողարահներ: Չե, ախպիր, վոնց ուզում եք,
յես ել եմ հոժար, բայց չեմ կարողանում:

ՆՈՒՆԻԿ.—Ինչո՞ւ:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—(Կես-կասկով): Յես ել չգիտեմ: Գժվել եմ, թե ինչ
Մեկ՝ ըսկի վրես չի թվում, մեկ ել՝ վոնց վոր ծարավ մար-
դը ջրի վրա վաղ տա: Ուզում եմ սաղ տունն իրար գլխի
տամ, կամ թե չերկինք թռչեմ:

ՄՈՒՍԱՆ.—Տեսածք, թե ինչ մարդ ե: Ախ «գլուխ, պոկվիր» (Ա-
կանջներից քափ ե ալիս): Դե, պատասխանիր, ե, շատ ես
սիրում:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—Ել ինչո՞ւ չեք հարցնում:

ՄՈՒՍԱՆ.—Սուտ ես ասում, սուտ: Ասա՝ տեսնեմ:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—Հա... ըտե-հնց... Թխի դա... (Դիտմամբ հազում ե)
Թո՛ւ, մրսել եմ... Այ քեզ հազ... (Բոլորը հռհռում են):

ՆՈՒՆԻԿ.—(Վոր մինչեւ այդ գիրք եր կարդում): Մուկո՛ւ, գնա
հուշարար դարձիր:

ՄՈՒՍԱՆ.—(Կասկով): Ասուտ հայվան:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—Եդ յես եմ, հա:

ՄՈՒՍԱՆ.—Դե լավ, բանն ասելով չի: Ենպես ել եմ հավատում:
(Բոլորին): Ընկերներ, վկա չեղեք, յես նրա կի՛նն եմ:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—(Ուրախացած): Այ յես քո հոգուն մատաղ: (Դիմում
յեւ համբուրում ե): Հսիր, ալ ըսենց հա, վոչ խնամի, վոչ
մնամի...

ՄՈՒՍԱՆ.—Կոմսոմոլավարի, հարսանիքն ել կոմսոմոլավարի ա-
նենք: Նոր սեր, նոր չերդ: Հը՛, թե վախեցար... Ե՛խ, մի
նաչո չել դո՛ւ:

ՍԻՄՈՆ.—Ի՛նչ, պատավ հորն ու մորից աչքը վախեցել ե:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—Բա ասած ինչ եր: Իմ հերն ու մերը քոնի պես
չեն, ինձնից շատո՞ւց են ձեռքաշել: Յես եդ մասին չեմ ել մտա-
ծում, Սիմոն: Եդ դո՛ւ յես եղպես, ախպիր ջան. շնորհակա՛ն
եմ: Ախմար, չե՞ վոր առուն չըլեր, պաի գնալիր համպա կըտ-
րելիր: Իսկ հիմի հագել-կապել եք: Բա ել ինչ ասեմ: Ուրի-
շի «Մասալին» քեֆ ես անում:

ՄՈՒՍԱՆ.—Ուղիղ կանգնիր:

ՄՈՒԿՈՒԶ.—(Նվագելով յերգում ու պարում ե)
«Իմ Սուսանը կոմսոմոլ»—

Յեա ել դառնամ կոմսոմ շ ր:

Արադ-գինու թարկը տամ:

(Դադարում ե նվագելուց, բեմի յեսեվից լսելով աղմուկ ու քմբուկի ձայն):

ՍԻՄՈՆ.— (Նայելով լուսամուտին): *Խելքները թոցրե՛լ են, ի՜նչ է, Հորս են բերում ախահզ:* (Գնում ե դեպի դուռը):

(Աղմուկով, ծիծաղով, հառայ-հռոցով ներս ե խուժում աղջիկ-ների, տղաների ու յերեխաների ամբոխը, առաջից Ոհանը, սրա յեսեվից՝ դափ ու զուռնան)

ՍԻՄՈՆ.— *Ընկերներ. լս՛վ բան չի: Նա ծեր մարդ է, իսկ դուք...*

ՋԱՅՆԵՐ.— *Կոմիտակապաններ ենք:*

ԹՄԲԿԱՀԱՐ.— (Բարձր) *Լուսթյուն, լուսթյուն* (Լուսթյուն ե: Սիմոնին) *Քս հերն ինքն ուղեց, վոր մենք դափ ու զուռնով բերենք:*

ՈՀԱՆ.— *Հնգերներ, խնդրում եմ ինձ խոսք տաք:*

ԹՄԲԿԱՀԱՐ.— *Խոսի:*

ՈՀԱՆ.— (Սիմոնին): *Ներքի, վորդի, Քրիստոսի սիրուն, ներքի ինձ. լես քոս, խավար ելի. չեյի իմանում, թե ինչ եմ ա-նում:*

ՍԻՄՈՆ.— (Ջարմուգամ յել ուրախ): *Հայրիկ, ուրեմն դու հասկացել ես, հա՛:*

ՈՀԱՆ.— *Հասկանալը՝ շուտ եմ հասկացել, թե դու ի՜նչ վոր անում ես, մեծ բան ես անում, ամա սիրտ չեյի անում: Բայց հի-մի միանգամից մտածեցի, տղերքին ասի, թե ինձ տարեք Սիմոնի մոտ, ամա՛ դափ ու զուռնով, վո՛նց, դափի տեղ լես վեդրոյի տակն ելի ծեծում, մի՞տդ ե: Ներքի վորդիս, դու չե՛լ նունիկ, դուք էլ, բոլորդ:*

ՍԻՄՈՆ.— (Փաքարվելով): *Հալիվոր, այ հալիվոր, լես ինչքան եմ ուրախ, ինչքան եմ ուրախ Մենակ՝ ախոսս վոր մերս մե-ռալ: Դու բոլորովի՛ն թեքվեցիր մեր կողմ, հա՛: Ուզում ես առլի ջուհար դառնաս, հեշտ աշխատանք ե:*

ՈՀԱՆ.— *Շնորհակալ եմ, վորդիս, լես դեմ չեմ:*

ՍԻՄՈՆ.— *Կարապետն ես քանի որը մեզ երկու նամակ ե ու-դարկել:*

ՈՀԱՆ.— *Նա, ուրեմն սող մ:*

ՍԻՄՈՆ.— *Կենդանի լի: Գրում ե թե Կրեմլի թեկերի տակ գիտու-թյան գրանխոն եմ կրծում:*

ՈՀԱՆ.— (Ուրախացած) *Տեսն՞ում ես հլա, դաշադին. լես ել ասում*

ելի թե կփշանա, դու մի ասա զալում ա, պտի եթա՝ տեղը
գտնի:

ՍԻՄՈՆ.—(Ամբոխին): Ընկերներ. Տարի կես, լերկու տարի առաջ
մենք սկսեցինք առուն հանել, հետո լել արհեստանոցներ,
կաթնատնտեսական ընկերություններ, ամբողջ շրջանում
խոճիթ-ընթերցարաններ բաց արինք: Վաղն սկսելու լինք
դպրոցը շինել, և լեթե ելեքտրականությունն երազում ենք
տեսնում, իսկ տրակտորները հաս ու կենդ և շուտով ճըշգ-
րիտ ելեկտրականությունը կտեսնենք, տրակտորներն էլ
կտասնապատկեն: Ուրեմն լինինք աղնիվ և աննկուն:

ՆՈՒՆԻ.—(Ձեռքը նրա բերանին դնելով): Իրեն պես, ընկերներ,
ինքը մենակ և կովի դուրս չեկել...

ՍԻՄՈՆ.—(Ձեռքը նրա բերանին դնելով, կասկով) Սուտ և, լես
ու ինքը լերկուսով ենք չեղել:

ՋԱՅՆԵՐ.—Եկեք թոցներ, չալմ: (Սիմոնը ձեռքերով յեւ մզում,
բայց նրան ու Նունիկին ձեռքերի վրա բռցնում են, «կեցցե»
յեւ կանչում):

ՍԻՄՈՆ.—(Ազատվելով, հաստատուն) Յերիտասարդներ, առաջ: Ա-
ռաջ: Կալարանը կամուսան է: Առաջ շարժենք «Յերիտա-
սարդ գվարդիան» (Յերգում է, բոլորը ներգաւակ ձայնակ-
ցում են: Ոնանը Սիմոնին գրկած՝ հայաւաւայումք եղում է մո-
տաւր: Նունիկը մյուս կողմից է գրկել Սիմոնին, Սուտանը մո-
տենում է ու վաքաքովում Ոնանին):

ՅԵՐԳԻ ՀՆՁՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱԿ ՎԱՐԱԳՈՒՅՐԸ ՀԱՆԴԱՐՏ

ԻՋՆՈՒՄ Ե:

Այս պիեսը բեմադրող բոլոր խմբակներ, դրեցեք, թե ինչ-
պես անցավ բեմադրութունը:

Հաժանեցին արդոք հանդիսատեսներն այս պիեսը:

Հաջողվեցին արդոք բեմադրութւան ու գրիմի առթիւ տըր-
ված ցուցմունքները:

Պիեսում ինչ թերություններ եք նկատել:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Ե ԽԱՂԱՆՆ ԳԻՆՍԸ

Այն խմբակները, վորոնք մինչև որս չեն դադարել, մի կերպ, հապճեպ ու խալտուր ձևով աշխատելուց,—ավելի լավ և այս պիտի ընմադրութեանը ձևաձևութեան չլինեն:

Գլուղացի՝ սկսնակ չերիտասարդ դրամատուրգ Պ. Սմիթնովի «Ճանապարհ տփեք մեզ» պիեսի առավելութունն այն է, վոր, վերցնելով «ընտանեկան չերկպառակութեան» սովորական թեման, այն ավելի խորացնում ու ցայտուն կերպով ենկարագրում քան մինչև որս այդ արել են նույն թեմայով բազմաթիվ ազիտ-պիես գրողներ: Ամենից առաջ՝ այս պիեսում տրված են կենդանի մարդիկ՝ ամեն մեկն իր մտածելակերպով ու զգացմունքներով: Ուստի և այս պիեսի իրագործումը նախամտածված ձևով պետք է լինի:

ԻՆՉ ՊԵՏՔ Ե ԱՍԵՆԼ ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍՆԵՐԻՆ

Պիեսը կարդալուց հետո, խորհելով վերջինիս մասին, ամենից առաջ պետք է պարզել, թե «ինչ պետք է ասել հանդիսատեսին այս պիեսով»: Յերկպառակութուն ցույց տալը բավական չէ: Պետք է զգալ տալ, ցույց տալ չերկպառակութեան պատճառները: Պետք է ցույց տալ ու զգալ տալ, վոր, թե գլուղական ընտանիքի և թե ամենուրեք, ընտանեկան չերկպառակութեան հիմնական պատճառը տնտեսական անբարեկեցիկ վիճակն է: Ո՛հանի, ընտանիքը տնտեսական քայքայման գազաթնակետին հասավ: Փոխանակ իրենց ուժերը միացնելու իրենց պես չբավորների ուժերի: հետ և ընդհանուր կոլեկտիվ ուժերով՝ արտելի խմբակային ցանք տնկելու, աշխատանքի ասպարեզում միանալու միջոցով դուրս գալու տնտեսական փախուղուց—այս ընտանիքը նույնիսկ իր ներսում և խախտել տնտեսական կապերը: Սիմոնի միակ ու խելացի ձայնն ընդունելութուն չի գտնում, իսկ Կարապետը դեռ փոքր է:

Նույն այդ տնտեսական քայքայման հետևանք են և՛ ընկճվածութունը, և՛ չերկպառակութունը, և՛ խալտուրը, և՛ չարութիւնը, և՛ հի-

վանդագին հարբեցողութիւնը, — այն չորս պատճառը, վոր այն-
քան ցայտուն կերպով չերևան են դալիս այս պիեսի մեջ, Հան-
դիսատեսին պետք է ցույց տալ, վոր այս բոլորի աղբյուրը նույն
այդ տնտեսական քայքայումն է: Այս պիեսն այնպես պետք է
խաղալ, վոր հանդիսատեսները ներկայացման ժամանակ տեղն
ու տեղը չերկրորդ անգամ վերապրեն այն ամենը, ինչ վոր նրանք
կյանքում այս կամ այն կերպ ապրել են, — ճնշող, ճգնող, քայքա-
յող տնտեսական չերկպառակութեան այդ ծանրութիւնը: Յեթե
հանդիսատեսներն ավելի խիստ ատեն բխցած, անկազմակերպ
անկառույց այդ կյանքը, վորով Ոհանի բնտանիքն է ապրում,
նրանցից ամեն մեկը կյանքում ավելի շուտ կզնա այնպիսի մարդ-
կանց չետից, ինչպիսին Սիմոնն է: Յեւ դրամատիկ խմբակն
իր նպատակին հասած կլինի:

Այս խնդիրը լավ կատարած լինելու համար ներկայացման
ամեն մի մասնակից ու ղեկավար պետք է խորհի ու զգա ամ-
բողջ պիեսն ու ամեն մի դերը: Ուշադրութեամբ ոգտադործի հե-
ղինակի տված բոլոր ցուցմունքները: Պիեսի բեմադրութիւնն
անկեղծ ու համակող պետք է լինի:

ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐԻ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

Ամեն մի դերակատարի անելիք վորոշվում է այն նպատա-
կով, վորին նա ձգտում է պիեսի մեջ: Այս նպատակը վորոշում
է դերակատարի վարքը՝ բեմի վրա:

Համառոտ քննութեան առնենք ամեն մի գործող անձի նը-
պատակն ու վարքը:

ՈՀԱՆ. — Մինչև յոթերորդ պատկերը հաստատուն ու միաս-
նական նպատակ չունի: Այնպիսի ձգտում կա, վոր «բոլորը
նրան հանգիստ թողնեն»: Յերբեմն սանձը Յերեմի ձեռքն է տա-
լիս, չերբեմն՝ Պաշուի: Չարացած է Սիմոնի դեմ, վորովհետև Սի-
մոնը չի հաշտվում այն դրութեան հետ, վորի մեջ Ոհանն է խճճ-
վել ու վողջ ընտանիքը խճճել: — Այս բանը գրգռում է Ոհանին:

Առաջին պատկերում, սկզբից, համբ տեսարանում անողնա-
կանութիւն, հետո՝ չարութիւն՝ Սիմոնի կարծեցյալ ամուսնու-
թեան անշահվետութիւնից պրզոված: Յերկրորդ պատկերում,
սկզբից՝ Պաշուի առաջ ստորաքարշութիւն, շողոքորթութիւն ու
հանկարծ բողբոջի պոթիւն: Պաշուի թալանչիութեան դեմ: Այս-
տեղ՝ եւ սակայն, նորից շողոքորթութիւն: Առանձնապես պետք

և շեշտել ու ընդգծել այն շտապողականութիւնն ու պատրաստակամութիւնը, վորով Ռհանը կանչում և աղջկան «Աչո, շուտ, մի հստեղ արի» խոսքերն ենպես պետք և ասել, վորպեսզի այնպիսի տպավորութիւն ստացվի, վոր ասես ինքը թաշոն լինի, վոր խեղդվողի պես ձեռք փրփուրին և պցում: Հետո նորից ստորաբարշութիւնն ու շողոքորթութիւնը:

Յերրորդ պատկերում, Ռհանի փշուր-փշուր լեղած ընտանիքում լերեան և գալիս Նունիկը: Ճանապարհը մոլորած ու անողնական մարդիկ—Ռհան, Մարան, Յերեմ, —իսկույն կշտ նրան են մեղավոր դարձնում իրենց բոլոր դժբախտութիւնները համար: Յերրորդ պատկերից սկսած՝ նրանց բոլորի մեջ ասես մի նոր նպատակ և առաջ գալիս Նունիկին դուրս վռնդել, հալածել: Մինչդեռ առաջ անողնական այդ մարդկանց բարկութիւնը Սիմոնին ևր ուղղված, ու թե Ռհանի և թե Մարանի մեջ վորոշ չափով խեղդված ևր ծնողական զգացմունքներով, այնինչ յերրորդ պատկերից սկսած, այդ բարկութիւնը—հիշյալ գործող անձանց հիմնական վարքն և Ուստի և յերրորդ պատկերում Ռհանի նպատակն ևր նույնպես բավականին վորոշ և գառնում—դուրս վռնդել, հալածել Նունիկին: Այստեղ Ռհանը հաստատուն, կոպիտ և դարձել Յերեմը Մարտից բաժանվելու համար, ընդհարում: Յերեմի հետ,—Ռհանը նորից և կակղում, թթվում:

Չորրորդ պատկերից նորից շողոքորթութիւնն թաշոն: առաջ: Այս ներկայացման մեջ Ռհանն առանձնապես պետք և շեշտի «պահ մտի: Յերեմը ցիցը ձեռքն գալիս և» խոսքերը: Այս տեղը ցույց և տալիս նրան թեև շփոթված, բայց անկեղծ: Այստեղ նա Սիմոնին վոշ թե թշնամի, այլ հալը և:

Հինգերորդ պատկեր—Ռհանի գերը կատարողի համար: հիմնական պատկերն և: Կորած ու մոլորված մարդն այստեղ մի բոպի համատում և, թե բանը կլավանա: Հարբած Ռհանով պետք և ցույց տալ նաև այն, վոր կարծեք նա շտկվել, կազդուրվել ու հաստատամիտ և դարձել: Այն ժամանակ առանձնապես ցայտուն կերպով աչքի կնկնի ահամա շողոքորթութիւնը դեպի թաշոն: Այն, վոր Ռհանը հանկարծակի վերադառնում և իր նախկին դրութեան կարելի չե բացատրել այն բանով, վոր Սիմոնը վերադառնում և: Այստեղից ասես Ռհանի վրա սարսափ և թափվում, թե համոզելու համար արած բոլոր քանքերն իրողւ պիտի կորչեն: Այս բանից Ռհանն ավելի չե սարսափում, քան թաշոն: Այս ներքին սարսափով կարելի չե բացատրել Ռհանի հետագա ամբողջ

տարրերինակ վարքը, չե՛րբ նա չափազանց ճղճղան և դառնում: Այդ ճղճղոցով նա ցուլց և տալիս, վոր նա նորից և անուգնական մնացել: Քաղցած կլանքին վերադառնալու չերկչուղը, չե՛րբ վիժում և հարուստ հարսանիքը, ներկայացման վերջում Ոհանի մեջ խելագարության ու կատաղության և հասնում: Նա, խելագարի պես, վաչրհնարար ծեծում և դուլլը:

Վեցերորդ պատկերում Ոհանը նորից ջախջախված, թուլացած և թե՛ բարկութունն և թուլլ և թե՛ Խաչոյին շողոքորթելու մեջ կոպիտ և անշնորհք: Միայն մեռնող կնոջ համար նա չնչին, բայց վառ և աշխուժ խոսքեր ունի պահած: Այն անեծքը, վոր նա Սիմոնին և ուղարկում, ավելի գտնգատի չե նման:

Յոթերորդ պատկերում Ոհանը վերածնված և նա ընդամենը մի քանի խոսք և ասում, բայց այդ խոսքերը պետք և ասել վերին աստիճանին համոզված ու միաժամանակ մեղմ և առանց ճղճղալու: Այնպես, վոր հանդիսատեսը հավատա: Չե՛ վոր Ոհանի վողջ վերածնութունը բեմի յետևն և տեղի ունենում և ականատեսը չի տեսնում այն: Այստեղ թե՛ Ոհանի դերը կատարողը և թե՛ ռեժիսսորը պետք և մտածեն այն, թե՛ վորքան կարելի չե, պետք և ուժեղ կերպով համոզել, վոր իրոք, Ոհանը նոր մարդ և դարձել: Այստեղ ամենից կարևորն այն և, թե՛ ինչ դերք պետք և տալ Ոհանին, ի՞նչպես պետք և նա իրեն պահի: Նա իրեն պետք և հանգիստ պահի, առանց ավելորդ քայլելու, այնպես, վոր շատ աչք չծակի, և նրան վոչվորք չխափանի: Բայց միաժամանակ հանդիսատեսների ուշադրութունը շատ չերկար չափտի լարված մնա նրա վրա, այլապես դերակատարի համար դժվար կլինի:

ՄԱՐԱՆ. — Սրա նպատակը պարզ և բաժանել տղային «անաստված» Նունիկից ու հարուստ Մաշոյի վրա ամուսնացնել: Պատկերի առաջին կիսում Մարանը փնթփնթում և ու կատաղում: Իսկ չե՛րբ Սիմոնի հետ մենակ և միում, այստեղ զգացմունքների մի ամբողջ փոփոխութուն և կատարվում: Սկզբում շոյանք, աղերսանք, համոզել, բացատրել: Յե՛րբ ասելը չի ոգնում — սպառնալիք և խեղուչն փափուկ ու ճարպիկ ձև՝ նարեկը գլխին դնելով: Հետո նորից վիճ: Նարեկի համար նորից համոզում ու հաշտութուն:

Այս դերը կատարող կնոջ համար այս տեսարանը հիմնական և: Մեկ զգացմունքը մյուսի փոխվեն այստեղ պետք և ցուլց տալ այնպես, վոր ապավորութուն ստեղծվի, թե՛ Մարանը միան-

դամից աղբուրտ եւ բոլոր թված զգացմունքներով: Իսկապես այդպէս ել եւ նրա հիմնական զգացմունքը,— զեպի տղան ունեցած սերը,— կուրանում եւ եւ բարախում նրա խաղարամտութիւն մեջ, ու մի շարք մանր զգացմունքների վե բաժանվում:

Մարանը չի իմանում, թե ինչով հաղթի Սիմոնին եւ ամեն ինչ վերցնում եւ:

Այս առաջին պատկերում առանձնապես պետք եւ լերանգաւորել Մարանի ամբողջ կոպտութիւնը, վորով նա լսում եւ Մարուշի ու Յերեմի միջև տեղի ունեցող տատի վերաբերւալ լուրը:

Յերկրորդ պատկերում Մարանը հաստատուն ու համոզված ուխտատեղից եւ դալիս: Իր մութ վորոշումների մեջ պաշտպանութիւն ստացած լինելով, ինչ վոր անցվորական «Սառան բաջուց», Մարանն իրեն վճռական եւ պահում եւ բոլորովին առանց ցավալու տանից դուրս եւ անում տղային ու իր կնոջը: Այստեղ բոլորովին չպիտի ճվճրվալ, վազվըզել ու ձեռքերը թափահարել: Վորքան Մարանը հանդիստ նստի, այս տեսարանն այնքան ուժեղ կլինի:

Յերրորդ պատկերում Մարանի անելիքները դարձալ նուշն եւ, ինչ վոր Ոհանինը: Միայն վորպես կին, Մարանը հայհոյանքի այս տեսարանն ավելի ճղրտոցով, կոպիտ ու բարկացած եւ ներկայացնում:

Չորրորդ պատկերում Մարիամի կողմից ել եւ շոգաբորթութիւն նկատվում դեպի Խաչոն, Այստեղ պետք եւ շեշտել այն տեսարանը, լերը ընկճված Սիմոնի համար բերած ջուրը Մարանը հատակին եւ լցնում: Այս բանը վոչ թե հապճեպ պետք եւ անել, այլ այնպիս պետք եւ անել, կարծեք թե՝ ցուց տալու համար: Այստեղ Մարանի բոլոր խոսքերն ու վարքը սուր են ու դաժան:

Հինգերորդ պատկերում Մարանի հաստատ համոզմունքը կոտրվում եւ: Սիմոնի տանից հեռանալն նրան ցրվածութիւն ու արտասուքների մեջ եւ գցում, իսկ Կարապետի հեռանալը՝ սարսափ եւ ազդում:

Վեցերորդ պատկեր, լերը Մարանը մեռնում եւ, առանձին դժվարութիւն չպետք եւ ներկայացնել: Այստեղ միայն չպետք եւ շտապել: Հիվանդն ամեն մի խոսքը դժվարութեամբ եւ ասում, ասեա փորիցն եւ դուրս դալիս:

ՍԻՄՈՆ. Սրա նպատակն եւ՝ բթացած, քաղցած: Խաղար, բաժան-բաժան լեղած կշանքից ընկերութեան միջոցով, ջրահան կալանի միջոցով, մեկիկ-մեկիկ դուրս գալ դեպի լուսավոր

կյանքը: Նա ուզուի ե վոչ միայն ինքը դուրս դա, այլ ընտանիքին ել դուրս քաշի: Ընտանիքի մեծերը հակառակում են, չեն համաձայնում, բարկանում են, Սիմոնին համբերությունից հանում են: Սիմոնը տատանվում ե չերկու նպատակի ու զգացմունքի միջև, պցիլ ընտանիքին ու կարեկցությունը դեպի այդ խավարամիտ մարդիկ: Յեվ չնայած՝ նա հաստատուն կերպով դեպի իր նպատակն ե ընթանում, հաճախ այդ հաստատությունը քիչ ե չերևան գալիս: Այս բանը ֆիասում ե պատկերի նպատակահարմարությունը նաև այն բանով, վոր իր գործերի մասին Սիմոնը միայն խոսում ե, իսկ մենք այդ գործերը չենք տեսնում մինչև վերջին պատկերը, վորտեղ նրա աշխատանքների հաջողության մասին միմիայն խոսվում ե:

Դերակատարն այս դերը պետք ե ըստ ամենայնի հաստատուն կերպով տանի: Իհարկե՝ բոլորովին չպետք ե գորգոռալ ե սյնպիսի հաստատուն մարդ ձևանալ: Ամենից պարզ՝ ուղղակի շատ հանգիստ պետք ե լինել: Մանավանդ հեշտ կարելի չե շեղվել վեճերի ու կոնֆլիկտների տեսարանի կարևոր պատկերներում: Այստեղ դերակատարն իրեն շատ լուրջ պիտի պահի: Այնպես, վոր կարծես հանգիստտեսին ուզում ես ասել — «չես հո չեմ կարող այդ մարդկանց տեղ պատասխան տալ»:

Ընդհանրապես բոլոր պատկերներում ել Սիմոնի առաջ միևնույն խնդիրներն են ծառայած: Առանձնապես պետք ե ընդգծել չերկու մոմենտ, վեցերորդ պատկերում՝ հարբեցություն տեսարանը: Այս տեսարանն այնպես պետք ե խաղալ, վոր «չե, չպիտի խմեմ» բեկումը պարզորոշ ցուցադրվի հանդիսատեսին, իբրև հաղթանակ իրեն իսկ վրա: Յեվ վերջին պատկերում պետք ե ուղղակի, մեղմ պիմավորել հորն այնպես, վոր կարծես թե վոչինչ չի պատահել:

ՅԵՐԵՄ. — Այս թերևս, ամենադժվարին դերն ե: Ճիշտ ե այն դրված ե ցալտուն, ե հեղինակի կողմից շատ ցուցմունքներ են տրված: Վոր գլխավորն ե, պետք ե ցույց տալ, թե կորած, հարբեցողություն տարված մարդն ինչպես խելագարության, կատաղության ու ցասումի չե հասնում:

Յերեմի անդիտակցությունը, խավարամտությունը, սահմանափակ լինելը նրան դաժան ելին դարձրել դեպի կինը, տղան ե ամբողջ ընտանիքը: Մի բաժակ ողու համար նա ստորաքարշություն ե անում միայն Պաշոյի առաջ:

Յերեմի գլխավոր վարքը — դաժանությունը կոպտությունն

ու անհամբերութիւնն եւ Կովի մեջ, կնոջ ծեծելու ժամանակ նա խփում է կարճ, արագ, կատաղի հարվածով: Պետք է նորր կերպով ցուլց տալ նրա շար գզաչնութիւնն ու վտանգավորութիւնը: Պետք է զտնել, թե ինչ դեպքում է նրա գործողութիւնը կատաղութիւնից ու շարութիւնից խելագարութեան անցնում: Թերեւս այս բանի համար ամենահարմար տեսարանը (խելագարութիւնն ու ծալրահեղ դաժանութիւնը ցուլց տալու համար) այն տեսարանն է լինելու, լերը Յերեմը դիտմամբ սառեցնում է տղային, բաց անելով նրան լուսամուտի քամու առաջ:

Յերեմի դերը կատարողը չպետք է մոռանա, վոր Յերեմի՝ ալք վիճակին հասնելու պատճառն այն է, վոր նա թուլ մարդ է: Այնտեղ, վորտեղ հարկավոր է, դաժանութեան հետ միասին պետք է ցուլց տալ, թե ինչպես Յերեմը տարվում է, անտարբեր քնկոտ, անողնական ու թշվառ եւ դառնում: Նա մերթ ճղճղան է, մերթ խոսում է խուլ ու խռպոտ ձայնով: Մռայլ է, քայլում է լիտեր նայելով՝ պատերի տակով:

Առանձնապես պետք է նախամտածել կոիվների ու ծեծերի բոլոր տեսարանները: Փորձեցեք նրա հարվածները բազմազան դարձնել: Հասկա թող մի-մի անգամ մտաւ կնոջը գիպցնի, Սիմոնի վրա ձեռք բարձրացնի, իրար լետիկից վրա-վրա նուշիկի դիխին խփի: Իսկ Ե-րդ պատկերում Սիմոնի վրա դանակ է բարձրացնում՝ նրա հասակի կես բարձրութեամբ: Հարվածների բազմազանութիւնը ցուլց կտա, վոր նա, կարծեք թե ինքը չի գործում, ցուլց կտա, վոր նա հիվանդ, աննորմալ մարդ է:

ԿԱՐԱՊԵՏ. — Հեղինակը սրան մանրամասն նկարագրել է: Այս դերում գլխավորն այն է, վոր պետք է ցուլց տալ, թե Կարապետն ամեն բանի, ամեն ինչի հետեւում է: ամեն անգամ այն չի ասում, ինչ վոր մտածում է: Յուլց տալ, վոր նա շատ գիտե, ցուլց տալ, վոր Կարապետը մտքերով, գլացմունքներով, ցանկութիւններով արդեն վոչ թե ընտանիքում է, վոր նա համառ կերպով ու շարունակ խորհում է՝ մի կերպ տանից հեռանա:

ԱՁՈ. — Մա Սիմոնի կողմն է: Առաջին պատկերներում առույգ ու պինդ է: Այդպես պետք է նրան ցուլց տալ հենց առաջին իսկ բնմ դուրս գալուց, լերը նա գալրանում է Յերեմի վարմունքից՝ հանդեպ Մարուշի: Նուշնպես աղատ, նուշնիսկ կռպտութեամբ նա պատասխանում է նաեւ Թաշոյին—սրա նպատակներն իրեն պարզ են: Այնուամենայնիւ, նրա համար հիմնական տեսարանը լինելու չէ հակադիր բնույթի տեսարանը—Ե-րդ պատ-

կերի տեսարանը, յերբ նա ստիպված է լինում համաձայնել իր և հաշոյի հարսանիքն անելուն։ Այստեղ նա աչնպես է դառնում, կարծես թե ինքն իր գլխի տերը չի, և նրա համար կատարյալ անողնականությունն այս անսովոր կացութիւնը պետք է տալ։ Հենց այս իսկ տեսարանում պետք է առանձնապէս ցատուէն կերպով ցույց տալ այն տարբերութիւնը, թե ինչպէս նա լացով տանից հեռացավ ու վերադառնալով՝ հաղորդեց Սիմոնի զալուստը։ Տաքնապի հետ միասին պետք է ցույց տալ նրա ուրախութիւնը, Սիմոնը նրան պաշտպանութիւն ցույց կտա, Սիմոնը նրան կազատագրի։ Այնուհետեւ նա նորից է ամրապնդվում ու մինչև վերջն առուչք գնում է Սիմոնի յետեից։

ՄԱՐՈՒՇ.— Այս գերը թէև մշուսներից փոքր է, բայց ուժեղ և արտահայտիչ է։ Առաջին պատկերում պետք է տալ լքում և սարսափ։ Մարուշն էլ, ինչպէս կարապետը, ամեն բանի արթնն հսկում և միայն թե կարապետն ամեն բանի բարձրից է հայում, իսկ Մարուշն ամեն ինչից վախենում է։ Առաջին պատկերից հետո Մարուշը չերևան է գալիս միայն վերջին—7-րդ պատկերում, և այստեղ նա բոլորովին ալլ է, կարծես նոր մարդ լինի։ Առաջին պատկերում արորված, հալածված, լուռ ու մունջ, — իսկ 7-րդում՝ առուչք, ուրախ, ապքարչուն։ 7-րդ պատկերում էլ նա թէև փոքր բայց նույնպէս ուժեղ գեր ունի։ Ժողովների մասին նա խոսում է ազահարար, հուզված, մեծ չեռանդով և ուրախ, այստեղ նրա արցունքներն էլ ալլ են—ազատութեան և ուրախութեան արցունքներ են։

ՆՈՒՆԻԿ.— Կարևոր է նշել սրա լրեք մասենտը, ընկճվածութիւն՝ առաջին անգամ չերևան զալու ժամանակ, քնքշանք դեպի Սիմոնը, անսահման ուրախութիւն վերջին պատկերում, յերբ նա տեսնում է, վոր Սիմոնը հաղթող է հանդիսանում։ Վիճարանութիւնների մեջ Նունիկը զուտ է։

ԽԱՉՈՒ.— Այս գերը կատարելու ժամանակ պետք է խուսափել կուլակին աչնպէս՝ դուրս բերելուց, ինչպէս սովորաբար աղիապիւսում են ալլ անում—այն է՝ չարագործ ու հիմար դուրս բերելուց։ Խաչոն էլ, ուրիշ կուլակների պէս, խելոք է ու նուրբ վարմունքի տեր։ Դեպի Ոհանը վրդորմած է, գեպի Յերեմը՝ իրեն մտերիմ է ցույց տալիս, կարապետից խուս է աալիս ու չերկուզ է կրում, ուզում է կաշառել։ Դեպի Աշոն սիրալիր է, նուշխիսկ անուշ, դեպի սիմոնը՝ քաղաքավարի և նուշխիսկ Մարանի հետ լավ արարեութիւնների մեջ է։ Նրա կուլակալին բնութիւնը

լերեսում և կամ ալն ժամանակ, չերբ նա հարրած և, կամ ալն ժամանակ, չերբ նա տեսնում և, թե նպատակին մոտենում և, կամ չերբ պետք և, վոր նա հուպ տա:

Մանավանդ վերջին նկարներում պետք և վարպետութիւնմբ տանել նրա գերը: Նա անկեղծորեն խոսում և Մարիայի հետ ալն մասին, թե աստոված չկա, նա հուզվելով՝ անկեղծորեն բացադրում և և ազաչում Աչոյին: Նա անկեղծորեն համաձայնում և դադարել ինքն իր գլխի տերը լինելուց, նույնիսկ ինքն իրեն հավաքում և: Բայց վերջին մոմենտում նա տեսնում և, վոր ինքը հիմարութիւն և արել և նուշնպես անկեղծորեն ու սրտագին զայրանում և: Ամենին և չպետք և նրան ծաղրելի դուրս բերել և ալն ժամանակ նրա դրութիւնը 7-րդ պատկերում իրոք ծաղրելի կդառնա: Բոլոր տեսարաններում պետք և ցույց տալ նրա ճարպիկութիւնը, նրա համոզվածութիւնը, և ալն ժամանակ վերջին պատկերում նա խզուկ դուրս կգա:

Մ Ո Ւ Կ Ո Ւ Զ.— Այս մի փոքրիկ դեր և, բայց հուշնպես բավականին ցայտուն. պետք և ուժեղ կերպով տալ նրա տառջին անգամ բնւ դուրս գալը և անաջին պատկերի ամբողջ տեսարանը, և Մուկուչի ու Կարապետի տեսարանը անկեղծ ու մեղմ պետք և տանել:

Մյուս դերերն առանձին դժվարութիւն չունեն, և ալդ դերերի վրա կանգ առնելու առանձին կարիք չկա:

Յեղբայրակելով, պետք և ասել նաև ալն, վոր 6-րդ և վերջին 7-րդ պատկերների միջև անտրակտը, վորքան կարելի լի կարճ պետք և լինի, վորովհետև ներկայացման հաջողութիւնը ղդալի չափով կախված և ալդ բանից:

7-րդ պատկերն ընդհանրապես կտրված և ամբողջ պիեսից, և լեթե ալն պատկերը կտրենք նաև չերկարատե անտրակտով, ապա ալդ կտրոգ և բոլորովին տապալվել:

Լ. Ս.

գԱԱ Հիմնարար գիտ. գրադ.

220039517

(304)

A $\frac{11}{3951}$

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.